

MAJANDUSAASTA ARUANNE

aruandeaasta algus: 01.01.2024

aruandeaasta lõpp: 31.12.2024

sihtasutuse nimi: Sihtasutus Eestimaa Looduse Fond

registrikood: 90001457

postiaadress: Tartu maakond, Tartu linn, Tartu linn,
Staadioni tn 67

postisihthnumber: 51008

telefon: +372 7428443

e-posti aadress: elf@elfond.ee

veebilehe aadress: <https://www.elfond.ee>

Sisukord

Tegevusaruanne	3
Raamatupidamise aastaaruanne	28
Bilanss	28
Tulemiaruanne	29
Rahavoogude aruanne	30
Netovara muutuste aruanne	31
Raamatupidamise aastaaruande lisad	32
Lisa 1 Arvestuspõhimõtted	32
Lisa 2 Raha	35
Lisa 3 Lühiajalised finantsinvesteeringud	36
Lisa 4 Nõuded ja ettemaksed	36
Lisa 5 Maksude ettemaksed ja maksuvõlad	37
Lisa 6 Tütarettevõtjate aktsiad ja osad	37
Lisa 7 Kinnisvarainvesteeringud	38
Lisa 8 Materiaalsed põhivarad	39
Lisa 9 Kasutusrent	39
Lisa 10 Laenukohustised	40
Lisa 11 Võlad ja ettemaksed	41
Lisa 12 Võlad töövõtjatele	41
Lisa 13 Sihtotstarbelised tasud, annetused ja toetused	41
Lisa 14 Annetused ja toetused	43
Lisa 15 Tulu ettevõtlusest	44
Lisa 16 Sihtotstarbeliselt finantseeritud projektide otsesed kulud	44
Lisa 17 Mitmesugused tegevuskulud	45
Lisa 18 Tööjõukulud	45
Lisa 19 Seotud osapooled	46
Aruande allkirjad	47
Vandeauditori aruanne	48

Tegevusaruande sisukord

Eestimaa Looduse Fond 2024	4
ELF kui huvikaitsja	5
Osalemine Eesti loodust oluliselt mõjutavate otsuste tegemises	5
Eestile omaste koosluste ja maastike säilimine	7
ELFi metsaprogramm	7
ELFi mereprogramm	9
Merealade ruumiline planeering	9
Merealade väärtuste kaardistamine ja merekaitsealade ettepanekud	9
Merekeskkonda mõjutavad arendused	10
Eutrofeerumine ja säästlik põllumajandus	10
Läänemere valgala vardjad - Projekt BaltCOP	10
Kestlik liha ja kala tarbimine	10
Naftareostuse ennetamine ja tõrje võimekus	12
ELFi märgalade programm	13
Sookoosluste taastamine	13
Eksperttööd	16
Märgalaviljelus	17
Turba kaevandamise küsimused	18
ELFi kliimaprogramm	19
ELi ja Eesti kliimapoliitika	19
Otsustajate kliimakool	19
Tuumaenergia müüdikogumik	20
Taastuvenergia ja kogukonnaenergeetika	20
Looduskaitse andmebaas	22
Nahkhiired	22
Igaühe looduskaitse	23
ELFi loodustalgud	23
Puisniidu LIFE	25
Niitmisvõistlus "Vikatiga võidu"	25
Konnad teel(t)	25
Teeme Ära talgupäev 2024	26
Välja antud stipendiumid ja toetused	27

Eestimaa Looduse Fond 2024

SA Eestimaa Looduse Fond (ELF) on mittetulunduslik valitsusväline keskkonnaorganisatsioon, mis loodi 1991. aastal. ELF on sõltumatu vabaühendus, kes kaitseb loodust, kasutades parimat ekspertteadmist, uuenduslikke lahendusi ja igaühe kaasabi.

2024. aasta tulud kokku olid 1,36 miljonit eurot (2023. a 1,38 miljonit eurot), millest Euroopa Liidu ning Eesti riiklike fondide ja riigieelarve toetused moodustasid 65,32% (2023. a 59,25%), muud fondid 18,69% (2023. a 22,37%), tasulised teenused 7,62% (2023. a 11,17%) ja annetused 7,35% (2023. a 7,21%). Aruandeaastal koguti sihtotstarbelisi annetusi 45 715 eurot (2023. a 43 075 eurot) ja sihtotstarbelisi toetusi 1 129 178 (2023. a 692 060 eurot) ja mittesihtotstarbelisi annetusi 58 019 eurot (2023. a 60 763 eurot).

ELFi tegevus ei ole hooajaline ega tsükliline ning majandusaasta aruande koostamise perioodil pole ilmnenud valuutakursside, intressimäärade ja börsikursside muutumisega seotud riske. 2024. aastal jätkasime tööd nii püsiannetajate arvu kui ka annetuste kogumise suurendamiseks, kuid tulemused näitasid kerget langustrendi. Aruandeaasta lõpu seisuga oli organisatsioonis 247 eraisikust ja 4 ettevõtjast püsiannetajat (seisuga 31.12.2023 vastavalt 288 ja 7).

Aruandeaastal töötas organisatsioonis töölepingu alusel kokku 35 töötajat (22 täisajaga töökohta) ja 2023. aastal 38 töötajat (24 täisajaga töökohta). Töövõtulepingute alusel telliti lisatöid aruandeaastal 29 eraisikult ja 15 juriidiliselt isikult ning 2023. aastal 25 eraisikult ja 14 juriidiliselt isikult. Tööjõukulud töölepingute, töövõtulepingute ja juhatuse liikme lepingute alusel kokku koos tööjõumaksudega olid aruandeaastal 857 763 eurot (2023. a 818 099 eurot). 2024. aastal jätkasid juhatuse liikmetena Tarmo Tüür (juhatuse esimees), Silvia Lotman (aseesimees), Aiki Avi ja Joonas Plaan. Organisatsioonis on kokku 4 juhatuse liiget, kes on hõivatud ka töölepingute alusel, tehes tööd valdkonna ekspertidena. Juhatuse liikmetele maksti 2024. aastal tasusid kokku 127 099 eurot. ELFi nõukogu töötas vabatahtlikkuse alusel: tasusid ja soodustusi kõrgema juhtorgani liikmetele ei arvestatud ega makstud.

ELF ei väljastanud garantiisid.

Finantssuhtarvud	2024	2023
Maksevõime üldine tase=käibevara/lühiajalised kohustised	1,22	1,45
Kohustiste ja varade suhe	0,88	0,87
Rahaliste vahendite tase=raha/lühiajalised kohustised	0,54	0,43

ELF kui huvikaitsja

ELFi jaoks on eksperttegevuse ning vabatahtlike kaasamise kõrval olulisel kohal ELFi ühiskondlik roll loodus- ja keskkonnanõuandjate huvidest eest seisjana. Selleks, et loodushoidlikud otsused oleksid ühiskonnas paremini aktsepteeritud, pakub ELF nii otsustajatele kui ka laiemale avalikkusele teadmisi ökoloogilistest mõjudest ja seostest. ELF kogub ja levitab teaduspõhist infot looduse ja keskkonna kohta ning tõlgib ekspertteadmist üldarusaadavasse keelde.

2024. aastal sai ELFi meeskonna ja nõukogu ühiste arutelude tulemusena valmis ning nõukogu poolt kinnitatud uus [ELFi strateegia](#) aastateks 2024-2028. Strateegia hohaselt on ELF looduse huvid kaitsja, mis on mõtestatud järgmiselt: "ELF võtab huvikaitsjana oma strateegiliste eesmärkidega seotud küsimustes aktiivselt sõna. ELF rajab oma seisukohad usaldusväärsetele teadusandmetele. Vajadusel on ELF kriitiline, ent ei kasuta oma tegevustes konflikte õhutavaid ega vägivaldseid meetodeid."

ELF järgib oma tegevuses [läbipaistva huvikaitsmise head tava](#). 2024. aasta sügisel toimus kahepäevane huvikaitsmise teemaline sisekoolitus ja huvikaitsmise hea tava arutelu kogu meeskonnaga.

Osalemine Eesti loodust oluliselt mõjutavate otsuste tegemises

ELF tegutseb selle nimel, et olulisi Eesti loodust mõjutavaid otsuseid tehtaks kaasavalt, tõenduspõhiselt ja läbipaistvalt. 2024. aastal osales ELF mitmetes keskkonnanõuandjate riigi otsustusprotsessides, millest on lähemalt kirjutatud teemapeatükkides. Huvikaitsetegevustele on suureks toeks ELFi annetajate panus ning tegevustoetuse leping Sigrīd Rausingu Fondiga.

Õigusloomes, arengukavade koostamises, keskkonnanõuandjate aruteludes jt huvikaitsetegevustes osaleb ELF sageli koos teiste keskkonnanõuandjate organisatsioonidega, eeskätt [Eesti Keskkonnanõuandjate Koja](#) (EKO) liikmetega. Samuti vahetatakse infot oluliste arengute kohta, vajadusel koostatakse ühispooldumisi. Koostöös EKOga koostatud avalikest pooldumistest ja seisukohtadest keskkonnanõuandjate otsustusprotsessides saab ülevaate EKO kodulehelt: <https://eko.org.ee/tegevus/avalikud-pooldumised-1>.

Suurematest protsessidest osalesime 2024. aastal **kliimaseaduse ettevalmistamises, EL elurikkuse strateegia elluviimises Eestis, Natura hindamise protsessi õigusloomes, metsaseaduse ja looduskaitse seaduse muutmise ettevalmistustes**.

ELFi ja EKO esindajatena osalesid ELFi eksperdid erinevates töögruppides ja protsessides:

- kliimaseaduse koostamise juhtrühma liige oli Joonas Plaan ning valdkondlike töörühmade liikmed järgnevalt: energeetika Ingrid Nielsen ning ELFi nõukogu liige Erik Moora, meremajandus Alex Lotman, elurikkus ja maakasutus Silvia Lotman, kestlik toidusüsteem Laura Uibopuu, ettevõtlus ja ressursikasutus ELFi nõukogu esimees Jüri Kaljundi, transport ja liikuvus Hans Markus Kalmer;
- ENMAK 2035 juhtkomisjonis ja energeetikanõukogus Ingrid Nielsen;
- Ida-Virumaa õiglase ülemineku protsessi juhtrühma asendusliige oli Maia-Liisa Anton;
- põllumajanduse ja kalanduse arengukava 2030 (PÕKA) juhtkomisjoni asendusliige oli Aleksei Lotman;
- EKAK ühiskomisjonis (Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni rakendamise tegevuskavade elluviimise ja täitmise hindamise ning kodanikuühiskonna ja riigi koostöö arendamise valitsuskomisjon) Tarmo Tüür;
- taimekaitse nõukogus Aleksei Lotman;
- Ühise põllumajanduspoliitika strateegiakava 2023–2027 juhtrühmas Aleksei Lotman;
- maaeluministeriumi kalandusnõukogus ning Euroopa merendus-, kalandus- ja vesiviljelusfondi (EMKVF 2021–2027) ekspertkomisjonis Joonas Plaan ja Aleksei Lotman;
- keskkonnaministeriumi põllumajanduse veekaitse töörühmas Aleksei Lotman;
- Tallinna Linnavalitsuse Pääsküla raba kaitseala nõukojas Jüri-Ott Salm;
- Liivi lahe meretuulepargi elektriühenduste riigi eriplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise koostamist koordineerivas juhtrühmas oli asendusliikmeks Aleksei Lotman;
- Üleriigilise planeeringu „Eesti 2050“ juhtrühmas on EKO esindaja Laura Uibopuu;
- Põlevkiviõli tootmise parima võimaliku tehnika nõuete ajakohastamise töörühmas oli EKO esindaja Hans Markus Kalmer.

- ELi taasterahastu roheoskuste arendamise meetme juhtkomisjonis on EKO esindaja Maia-Liisa Anton

EKO tegevust koordineeris 2024. aastal Maia-Liisa Anton.

Igal aastal annab EKO ühiselt välja **keskkonnateo ja -kirve auhinnad**. [2024. aasta keskkonnateoks](#) valiti Martti Helde metsadebatti lahkav film "Vara küps". Keskkonnakirve said Keskkonnaameti metsaosakond ja Riigimetsa Majandamise Keskus raiete eest metsades, mis pidid minema kaitse alla Rail Balticu keskkonnamõju leevendamiseks.

Eestile omaste koosluste ja maastike säilimine

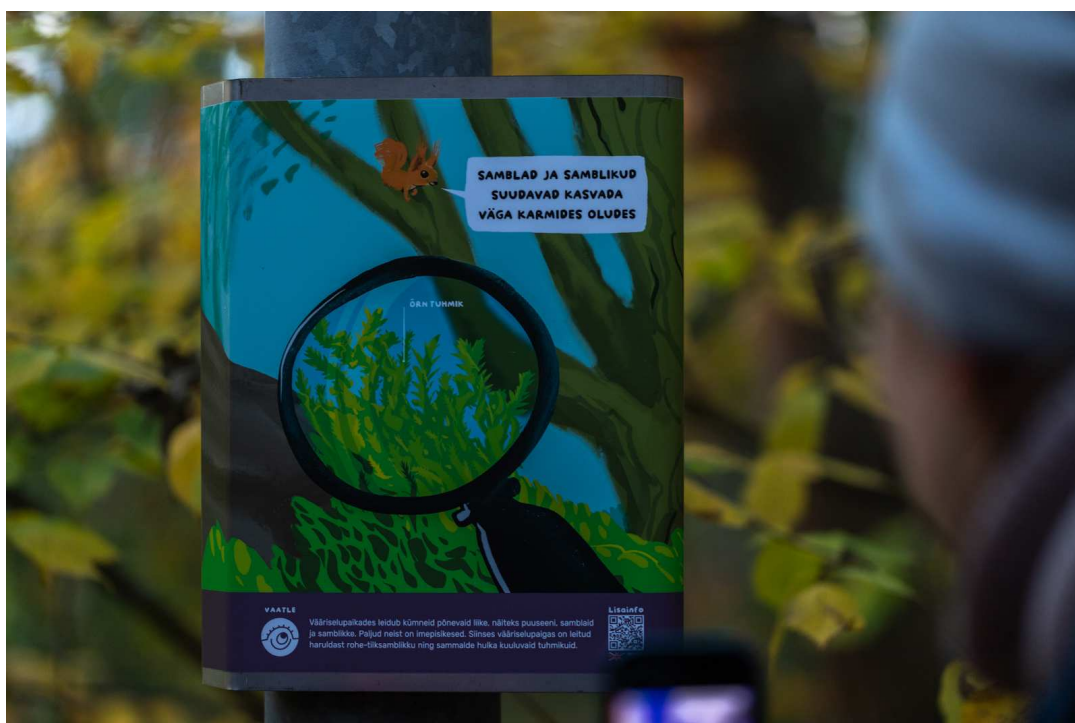
ELFi metsaprogramm

Metsaprogrammi tegevused on suunatud sellele, et elurikkuse ja süsinikuvaru langus Eesti metsas pöörataks kasvule ja loodusmetsade pindala suureneks.

Olulisemad tegevused metsa teemal olid 2024. aastal järgnevad:

2024. aasta alguses sõlmis ELF uue **koostööleppe Ülemiste keskusega**, kes toetab aastatel 2024-2026 loodussõbraliku metsanduse edendamist kokku 125 000 euroga. Koostöö Ülemiste keskusega on kestnud juba kuus aastat ning võimaldab ELFil seista selle eest, et metsade majandamisel eelistataks senisest enam püsimeetsandust.

Oluliseks 2024. aastat läbinud tegevuseks oli Euroopa Liidu BestBelti programmi rahastatud projekt, mille raames valmis **Tallinnas Maarjamäe vääriselupaiga õpperada** vääriselupaiku tutvustavate tahvlite ning virtuaalse avastusrajaga. Rada avati pidulikult oktoobris, avamisel võtsid sõna Tallinna linnaapea Jevgeni Ossinovski, Kliimaministeeriumi asekancler Antti Tooming, Ülemiste keskuse juht Guido Pärnits ja teised. Õpperaja kohta saab rohkem intot siit: <https://elfond.ee/vep>

Ligi 500 meetri pikkuselt õpperajalt leiab loodusväärtustest rääkivad illustratsioonid ja tunnetusülesanded. Foto: Katre Liiv

2024. aasta aprillis sai joone alla **koostööprojekt mõttekojaga Praxis**, mille raames piloteeriti osaluspõhiste tegevusuuringute meetodit *participatory action research* ehk *PAR* projekti „Kuulake meid! Osalusuuringud poliitikakujundamises“ raames. Uuringu keskmes osalesid kaasuuriijatena Eesti eri piirkondade kohaliku tasandi kodumetsade kaitsjad ehk eelkõige KAH aladel metsa säilimise eest seisjad, kes panid projekti tulemusena kokku ettepaneku kaitsemetsade käsitlemise tagasitoomiseks metsaseadusesse. Projektist saab lähemalt lugeda siit:

<https://www.praxis.ee/tood/kuulake-meid-osalusuuringud-poliitikakujundamises/>

2024. aasta veebruaris tegi ELF Eesti Keskkonnaühenduste Koja egiidi alt **ettepaneku võtta** Euroopa Liidu elurikkuse strateegia aastani 2030 eesmärkide täitmiseks **täiendava kaitse alla 99 uut metsakaitseala pindalal 45 080 hektarit** 460 lahustükina. Ettepanekud sisaldasid väärtuslikke elurikkaid ja süsinikurikkaid metsi riigi maadel, mille kaitse alla võtmine aitab parandada olemasolevate kaitsealade sidusust ja hoida inimeste puhkemetsi üle eesti.

2024. a tegi ELF Keskkonnaametile ja RMK-le **ettepaneku tühistada raieplaanid** Mustoja maastikukaitsealal Võru maakonnas ning ettepanekud Mustoja maastikukaitseala kaitse-eeskirja muutmiseks, samuti pöördumise Kliimaministeeriumile Saaremaal Aado-Põllu kinnistu allikametsa erametsa raiete peatamiseks ning taotluse RMK-le raietööde peatamiseks Unipiha külas inventeerimata vääriselupaigas. Kui viimases õnnestus raietööd peatada ja RMK metsaökoloogi poolt inventeeriti vääriselupaik, siis Mustoja ja Saaremaa raieid väärtuslikes metsaelupaikades peatada paraku ei õnnestunud.

Kevadel 2024 korraldas ELF Mäealuse maastikukaitsealal Tädu loodusrajal **retke “Kuidas mõista metsa?”**, mida juhtis Urmas Tartes. Retke eesmärk oli juhtida tähelepanu sellele, kui suurt mõju metsaelustikule omab metsaraie, mis toimub ka kaitsealadel. Kevadel toimusid ka püsimetsanduse teemalised talgud Heimtalis, Anu Raua talus.

2024. aasta suvel avalikustas Kliimaministeerium eelnõu looduskaitse- ja metsaseaduse muudatusteks, ELF esitas protsessis arvukalt kommentaare ja seisukohti. Eelnõude eri versioonide kommenteerimised olid läbivalt oluliseks tegevuseks läbi kogu aasta teise poole. ELFi olulisemateks seisukohtadeks olid, et Eestis ei peaks lubama istandike tekkimist ning kaitsealustele aladele ei tohiks panna peale piirangut, kui palju alasid kogu Eestis kaitse all võib olla, samuti seisis ELF selle eest, et kaitsealade piiranguvööndites keelataks kõik uuendusraied.

2024. aasta augustis tutvustas Liis Kuresoo ELFi tegevust püsimetsanduse eestkostel Saksamaal Lübeckis toimunud loodussõbraliku metsanduse suvekoolis

(<https://naturwald-akademie.org/join-our-annual-summer-school-in-natural-forestry-and-ecology/>)

2024. aasta septembris osales Laura Uibopuu Denkhausbrenneni eestvedamisel korraldatud konverentsil European Conference: Towards a social-ecological bioeconomy Saksamaal Lychenis, kus tegi ettekande biomajanduse arengutest Eestis.

Detsembris 2024 avaldas ELF seisukohad metsa raiemahu teemal, kuna Eestis on aastaid kestnud üleraie ning sellega seotud elupaikade kadumise tõttu on Eestis metsalinnustiku arvukus langenud viimastel kümnenditel 60 000 linnupaari võrra igal aastal. Kliimaminister Yoko Alenderile saadetud kirjas olid järgmised ettepanekud: 1) vähendada riigimetsa raiemahtu juba alates 2025. aastast samm-sammult; 2) tuua metsandusse rohkem püsimetsana majandamist; 3) vältida suurte lagedate alade teket ning metsamaastike killustumist.

Metsaprogrammi tegevusi rahastati Eesti Keskkonnaühenduste Koja eelarvest, metsa kaitseks kogutud annetustest, Sigrid Rausingu Fondi vahenditest, Euroopa Liidu BestBelti programmist, Euroopa Majanduspiirkonna (EMP) finantsmehhanismi Aktiivsete Kodanike Fondist (Active Citizens Fund, ACF), Ülemiste keskuse toetusest ja European Environment Initiative (EURENI). Metsateemalised tegevused on toimunud tihedas koostöös Eesti ja rahvusvaheliste keskkonnaorganisatsioonidega, ülikoolide teadlaste ja paljude teiste huvipooltega.

ELFi metsaprogrammi tegevusi vedasid 2024. aastal metsaprogrammi koordinaator Silvia Lotman, metsaekspert Liis Kuresoo, koordinaator-projektijuht Laura Uibopuu, kommunikatsiooniekspert Mariliis Haljasorg, juhatuse esimees Tarmo Tüür. Aasta teisel poolel liitusid meeskonnaga ning asusid metsaprogrammi võtmetegevusi juhtima metsaökoloog Eliisa Pass ja kommunikatsiooniekspert Ode Maria Punamäe.

ELFi mereprogramm

Mereprogrammi eesmärk on puhas ja ökoloogiliselt mitmekesine Läänemeri, mille kaitset ja kasutust kavandatakse ja korraldatakse tervikliku ökosüsteemi põhisel. ELF panustab mere seisundi parandamisse nii otse Eesti vastutusega ranniku- ja merealadel kui ka rahvusvahelise koostööga Läänemere tasandil.

ELFi mereprogrammi tegevustesse on integreeritud säästva põllumajanduse küsimused, kuna Läänemere eutrofeerumise vähendamiseks tuleb vähendada merre valguva peamiselt põllumajandusest pärineva lämmastiku ja fosfori koguseid.

ELFi mereprogramm on jätkuvalt tihedalt integreeritud Maailma Looduse Fondi (WWF) Läänemere programmiga (Baltic Sea Programme ehk BSP). Programmi juhtrühmas (*shareholder group*) esindas ELFi 2024. aastal juhatuse liige Joonas Plaan. BEPi töörühma raames koostati 2020. aastal viieaastane strateegia ja 2024. aastal jätkati selle rakendamist. Mereprogrammi juhib Aleksei Lotman, tegevustega on seotud kestliku kalanduse projektijuht Joonas Plaan, kestliku toidutarbimise projektijuht Silja Kana, ekspert Kateriina Rumvolt ja kommunikatsioonijuht Kertu Hool. Kaasa on aidanud ka digitaalse kommunikatsiooni ekspert Raul Kübarsepp.

Mereprogrammi tegevusi koordineeriti 2024. aastal Rootsi WWFi tegevustoetuse abil. Mereprogrammi rahastajateks oli Interreg Central Baltic program, Sihtasutus Rootsi Instituut, Rootsi WWF, Sigrid Rausingu Fond, Euroopa Liidu DEAR program ja Mastercardi toetus Läänemere kaitseks.

Merealade ruumiline planeering

ELF on olnud Eestis merealade planeerimise eestkõneleja ja aktiivselt kaasa rääkinud kõigi meie mereplaneeringute juures.

Osalesime **kogu Eesti mereala planeeringu lõpliku valmimise protsessis**. Kalanduse, turismi ja laevaliikluse kõrval on merealad üha enam muutumas majanduskeskkonnaks, kuhu rajatakse muuhulgas torujuhtmeid, elektrikaableid, kalakasvatuse ning meretuuleparke. Kõik see nõuab põhjalikku ja terviklikku planeerimist, mis arvestaks erinevate huvigruppide vajadusi ja aitaks ennetada võimalikke konflikte ning merekeskkonna kahjustamist. Mereala ruumiline planeerimine on kõigile EL liikmesriikidele kohustuslik.

ELF jälgib jooksvalt ka seda, kas Eesti merealal toimuv vastab planeeringu nõuetele.

Merealade väärtuste kaardistamine ja merekaitsealade ettepanekud

ELF hoiab jätkuvalt silma peal Kliimaministeeriumi menetletavatel merekaitsealade moodustamistel.

Seni on erinevatel aegadel ELFi poolt või osalusel tehtud ettepanekud järgmiste merealade kaitse alla võtmiseks:

- 1) **Gretagrund** (inventeeritud 2007-2009, kaitse alla võtmise ettepanek 2009, valitsuse otsus hoiuala loomiseks 2010);
- 2) **Krässgrundi** kaitseala laiendamine (inventuur 2009-2010, kaitseala laiendamise ettepanek 2010);
- 3) **Neugrund** (inventuurid 2010, kaitse alla võtmise ettepanek MTÜ Balti Keskkonnafoorum poolt 2011, milles osales ka ELF, võeti 2023. a. algul kaitse alla);
- 4) **Apollo** (inventuurid 2010, kaitse alla võtmise ettepanek MTÜ Balti Keskkonnafoorum poolt 2011, milles osales ka ELF, valitsuse otsus kaitseala loomiseks 2019);
- 5) **Kõpu** (inventuurid 2011-2012, kaitse alla võtmise ettepanek 2012).

2020. aastal viis Mereinstituut Keskkonnaministeeriumi tellimusel läbi eeltöid majandusvööndis kaitsealade moodustamiseks. 2022. aastal esitas Eesti Ornitoloogiaühing ettepaneku tähtsate linnualade võrgustiku laiendamiseks. ELF toetab uuritud potentsiaalse kaitseala moodustamist ja kogu seni kaitsmata tähtsate linnualade võrgustiku kaitse alla võtmist. Kvantitatiivselt mõõtes toetame Eesti merealast vähemalt 30% kaitse alla võtmist vastavalt Euroopa Liidu elurikkuse strateegiale. Paraku on enamik kaitsealade moodustamisi venima jäänud, seepärast jätkame merekaitsealade teemaga ka 2025. aastal.

Merekeskkonda mõjutavad arendused

Mõne aasta eest jõudis uuesti avalikkuse ette Saaremaa silla rajamise plaan. 2020. aastal algatati riigi eriplaneering. ELF on koos teiste keskkonnaühendustega silla rajamist järjekindlalt kritiseerinud, sest hindame silla mõju mere elurikkusele eriti ohtlikuks. 2023. aastal otsustas Vabariigi Valitsus silla eriplaneeringu menetluse lõpetada. Kuivõrd peamiseks põhjuseks oli antud juhul kokkuhoiuvajadus, võib mõne aasta pärast oodata uuesti silla päevakorda kerkimist.

Jälgime meretuuleenergeetika ja vesiviljeluse arengut ja kommenteerime vajadusel keskkonnamõju hindamiste programme, et tagada loodusväärtuste säilimine arenduste käigus. ELF on kommenteerinud Hiiumaa merealale planeeritava kalakasvatuse KMHd ja valmistab ette raportit kalakasvatuste mõjust Läänemerele.

Eutrofeerumine ja säästlik põllumajandus

Kogu 2024. aasta vältel osales ELF ÜPP strateegiakava 2023–2027 ning maaelu arengukava 2014–2020 ühises seirekomisjonis. Nõuame järjepidevalt lämmastikubilansi rakendamist keskkonnasõbraliku majandamise meetme raames. ÜPP ning laiemalt põllumajanduspoliitika teemasid kajastame maaelublogis www.elfond.ee/maaelu.

Läänemere valgala vardjad - Projekt BaltCOP

Sirgeteks kraavideks kaevatud jõed ja kuivendatud märgalad süvendavad Läänemere eutrofeerumise probleemi, sest vesi jõuab koos liigsete toitainetega kiiresti merre ja looduslik isepuhastumine on jäänud üsna olematuks.

ELF koos Rootsi ja Läti partneritega osaleb projektis "BaltCOP - *Baltic Catchment Officer Project*" („Läänemere vardjad“). BaltCOP on jõgede ja märgalade taastamise projekt, mille eesmärk on vähendada toitainete äravoolu Läänemerre. Kuigi projekti põhieesmärk on ökosüsteemide taastamine ja tervemate veeökosüsteemide edendamine, püüab see samuti luua eeskju tulevastele algatustele kogu Läänemere piirkonnas. Projekti raames mudame kolme Matsalu lahte vett viiva veekogu - Penijõgi, Oidrema peakraav ja Asupi oja - seisundit looduslähedasemaks ja parendame nende isepuhastusvõimet. Lisaks arutame Kasari alamjooksu vete tuleviku üle laiemalt, et leppida kokku järgmistes etappides siinsete vete looduslikkuse taastamisel.

Projekt algas 2024. aasta juunis ning kestab 36 kuud. Esimesel perioodil algas pilootalade seire, võeti esimesed veeproovid vooluveekogudest, hakati planeerima taastamistöid ja koguma maaomanikelt kooskõlastusi.

Kestlik liha ja kala tarbimine

Põllumajanduse mõju on otseselt seotud lihatootmise praktikatega. ELF jätkas Mastercard toetusel liha tootmise ja tarbimisega seotud teavitustööga ka 2024. aprillis lõppenud projekti Eat4Change järel. ELF on tarbijate suunamiseks loodud lihafoori jaoks eeltööd teinud juba 2017. aastast. Toidu teejuhid (juhised vastutustundlikule tarbijale), mis hõlmavad erineval moel ka liha, on avaldatud Soomes, Rootsis, Saksamaal, Prantsusmaal, Austrias, Belgias ja Portugalis. 2024. aastal olid fookuses praktilised toidu valmistamise koolitused, mida korraldati Tartu noortele, ja temaatilist infot levitati rändnäitusega avalikus ruumis ja koolides. Värskendati lihafoori juurde suunavat lehte toidufoor.ee ja toimus noortele suunatud mõjuisikute sotsiaalmeedia kampaania.

Toidufoori stand. Kujundus ja teostus agentuur Velvet

2019. aastast on ELFil käsil Eestis keskkonnasäästlikku kalapüüki, tootmist ja tarbimist ning elanike teadlikkust edendav projekt. Kuigi Rootsi Postcode rahastatav projekt lõppes 2022. aastal, on projekti tegevused jätkunud Mastercard rahastuse toel. Projekti juhib ekspert Joonas Plaan.

Toetudes WWFi hinnangutele kalavarude loodusliku olukorra, püügimeetodite mõju ja teatud liikide püügi majandamise ning TÜ kalateadlaste soovitudele Eesti kontekstis oluliste majanduskalade kohta, kohendame Eesti oludele vastavaks igal aastal uuendatava kestliku kala tarbimise juhist [kalafoor](#). Praegu on Kalafooris 66 liiki, arvestades erinevaid püügimeetodeid ja -piirkondi.

ELF osales kalandusega seotud töörühmade koosolekutel, sh merenduse ümarlaua ja kalanduse ümarlaua istungitel. Lisaks on ELF Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi (EMKF) seirekomisjoni liige ning Kalanduse teabekeskuse nõukogu liige. ELF andis hinnangu Regionaal- ja põllumajandusministeeriumi kaubanduslike kalade püügisoovidele ning selgitas Läänemere kalanduse seisu üldisemalt. ELF on aktiivselt jätkanud angerja kaitsetegevustega BaltEEL Reco II projekti raames: sel teemal on toimunud mitmeid kohtumisi ametnikega, algatati angerja majandamiskava uuendamine ning Joonas Plaan tegi Regionaal- ja põllumajandusministeeriumi korraldatud angerja konverentsil ettekande looduskaitseorganisatsioonide rollist angerja kaitsel.

Kuvatõmmis kestliku kalatoidu kampaania tarbeks valminud animatsioonist

Naftareostuse ennetamine ja tõrje võimekus

ELF on alates 2005. aastast viinud läbi vabatahtlikele naftareostustõrje alaseid koolitusi ning arendanud vabatahtlike võrgustikku.

2024. aasta 2.-6. oktoobril toimus Ojako puhkekeskuses (Pärnumaa, Marksa küla) EUROWA edasijõudnute taseme koolitus, mille käigus harjutati linnuhaigla püstitamist (telgid, basseinid) ja õliga määrdunud lindude pesu. Koolitus toimus inglise keeles ning seda viisid läbi Sascha Regmann (PRO Bird, Saksamaa), Agni Kaldma ja Maarja Mirjam Rajasaar. Osales 16 vabatahtlikku. ELFi poolt olid korraldustiimis Jaanus Libek, Kadri Aller ja Katrin Loss, Keskkonnaameti poolt Karmel Ritson. Üritust kajastati ETV Osooni saates 6. jaanuaril 2025. aastal.

Vaata ka: <https://www.talgud.ee/uudised/naftakoolitus2024>.

11. detsembril toimus kiirreageerimise võimekuse test SMSi teel, millele järgnes öhtune veebiseminar praktilise harjutusega. SMSile vastas 74 vabatahtlikku 128-st. Veebiseminaril osales 22 vabatahtlikku, kes harjutasid 4-5-liikmelistes gruppides teoreetilise Hari kurgu reostusjuhtumi lahendamist.

Naftareostuse ennetamise projektis osalesid 2024. aastal Aleksei Lotman, Jaanus Libek, Kadri Aller, Katrin Loss, Kertu Hool ja Kärt Mell. Tegevusi rahastas SA Keskkonnainvesteeringute Keskus.

Naftareostustõrje edasijõudnute taseme koolitus Ojakol, 2.-6.10.2024. Foto: Kadri Aller

ELFi märgalade programm

Märgalade programmis on ELFi tegevuse strateegiliseks eesmärgiks säilitada kõrge looduskaitseväärtusega, looduslikke ja süsinikurikkaid alasid ning leevendada neile avalduvaid negatiivseid mõjusid: säilitada allesolevaid väärtuslikke soid, hoida ära märgalasid kahjustavat kuivendamist ja leevendada kuivenduse mõjusid, taastada kuivendamisest rikutud soode ja teiste märgalade veerežiimi, vältida looduslikuna säilinud soodes turba kaevandamist, otsida võimalusi alternatiivsetele materjalidele üleminekuks ning uurida kuivendatud turbaaladel paiknevatel metsa- ja põllumaadel märgalaviljelusele ülemineku võimalusi.

Lähiaastate eesmärgid:

- tagada, et Eesti sood pakuvad võimalikult palju erinevaid looduse hüvesid ja neile avalduvad negatiivsed, eelkõige kuivendusest tulenevad mõjud on minimeeritud;
- viia läbi märgaladega seotud taastamistööd Pärnumaal ligi 3500 ha-l (projekt WaterLANDs) ja panustada taastamistööde kavandamisse Alam-Pedja looduskaitsealal (projekt "Kliimamuutustega kohanemise tegevuste elluviimine Eestis" - LIFE-SIP AdaptEst);
- tõsta ja avardada avalikkuse teadlikkust soode olulisusest (st arvestatakse nii sotsiaalsete kui kultuurilooliste aspektidega).

Toetudes "EL bioloogilise mitmekesisuse strateegiale aastani 2030" ja ELFi läbi viidud soode inventuuride tulemustele, esitas ELF 2023. aastal kliimaministeeriumile ettepanekud täiendavate soode kaitse alla võtmiseks (koos metsade ja puhveraladega 1380 km²). Samuti tehti maakondlike maavarade planeeringute käigus ettepanekud looduslikena säilinud soode väljaarvamiseks võimalike turba kaevandusalade nimekirjast. Teema on jätkuvalt aktuaalne, kuna ei 2023. ega 2024. aasta jooksul ei ole kliimaministeerium pakkunud tehtud ettepanekutele ELFi jaoks aktsepteeritavat lahendust.

Sookoosluste taastamine

Soid hakati Eestis väärtustama ja kaitsma 1970.–1980. aastatel. Eelmise kümnendi keskpaigast on Eestis pööratud Lääne-Euroopa eeskujul rohkem tähelepanu kaitsealuste sookoosluste taastamisele, sh vähendatud peamiselt kuivendusest tingitud kahjustusi ja korrastatud mahajäetud turbakaevandusalasid. Paraku on osa kaitsealustest soodest, eriti servakooslused märkimisväärse kuivendusmõjuga.

Õnneks on Eestis mitmel pool võimalik seda protsessi veel tagasi pöörata - kui sulgeda kuivenduskraavid ning taastada looduslik veerežiim, hakkab sookooslus vähehaaval taastuma. Paraku kasutatakse riigi raha (sh RMK eelarvet) taastamistöödega paralleelselt kuivendusvõrgu hooldamiseks ja renoveerimiseks turvasmuldadel või kuivendatud alade intensiivseks majandamiseks, mis päädib märgalade edasise degradeerumise ja turbaaladelt püsiva süsinikuheitega atmosfääri.

On lootust, et põllumajandustoetuste kaudu hakatakse piirama turvasmuldade edasist kuivendamist ja soositakse turvasmuldadel paiknevate põllumaade muutmist rohumaadeks. See vähendab soomuldade edasist hävimist ja sellega seotud CO₂ heidet, kuid ei peata neid protsesse täielikult. Seni ei ole täit selgust, kuivõrd saab põllumajandustoetusi hakata kasutama märgalaviljeluseks ja kas kliimakindla majanduse seaduse eelnõus nimetatud tegevused (märgalaviljeluse rakendamiseks ja põllumajanduslikus kasutuses olevate turvasmuldadega alade viimine rohumaadele) leiavad toetust.

ELF on sookoosluste taastamisega tegelenud alates 2007. aastast. 2015–2021 kestis ELFi juhtimisel **Euroopa Liidu LIFE programmi ja KIKi kaasrahastusel põhinev tegulugu „Sood kaitse ja taastamine“** (*Conservation and Restoration of Mire Habitats – LIFE Mires Estonia*, projekt nr: LIFE14 NAT/EE/000126), mis keskendus kuue kaitsealuse soo-ala veerežiimi taastamisele. Taastamisalad katavad ligikaudu 7900 ha soid, sh ligi 5000 ha Natura 2000 elupaigatüüpidele vastavaid elupaiku. ELF ja projekti koostööpartnerid jätkavad taastuvatel soosaladel tegevusi vastavalt [projekti järgsele tegevuskavale](#), kaitsekorralduskavadele jt protsessidele: TÜ viib läbi taastamisalade veetaseme seiret, RMK hoiab korras projekti käigus ehitatud rajatisi (paisud, Tudusoo õppe- ja õppe-matkarajad, infotahvlid), aktiivne on projekti koduleht soo.elfond.ee, ELF teeb paikvaatlusi, et veenduda paisude toimimises ja taastamistööde tulemustes. Samuti on läbi viidud teabe- ja õppepäevi Tudu õpperajal ja Laukasoo. Ilmunud on Piret Pungas-Kohvi kirjutatud muinasjuturaamatu "Sookoll Kalli, Modris ja kadunud rabapüü" teine trükk (500 eksemplari), jätkuvalt täiendatakse kultuuriloolist andmebaasi.

Tudu raja jaoks koostatud harjutusülesannete moodulit on arendatud edasi ning seda kasutatakse Kõrsa harrastusteaduse raja jaoks. [Tudu rajal tehtud fotodest on väljapanek](#) koos selgitustega projekti Waterlands kodulehel. Piret Pungas-Kohvil koos Lona Pälliga valmis artikkel [“How can storytelling help restore mires? Applying place-lore fieldwork methodology in ecological restoration”](#), mis avaldati ajakirjas *Environmental communication*. Erinevate jätkuprojektidega otsitakse rahalist lisakatet taastamisalade loomastiku ja taimestiku muutuste seireks - Tartu Ülikooliga on plaanitud üks seirering 2025. või 2026. aastal projekti WaterLANDS raames. Alam-Pedja Ika-I, Soosaare soos jätkatakse seirega projekti „**Kliimamuutustega kohanemise tegevuste elluviimine Eestis**“ (*Implementation of national climate change adaptation activities in Estonia*, LIFE21-IPC-EE-LIFE-SIP AdaptEst/101069566) raames. Riiklikku seiret taastamistöde edukuse hindamiseks pole korraldatud, ehkki selle vajadust on ELF kliimaministeeriumile ja selle allasutustele korduvalt rõhutanud. Põhjenduseks on rahastusvõimaluste nappus.

Projekti Life Mires Estonia jooksul läbi viidud tegevusi tunnustati 2024. aasta mai kuus rahvusvahelisel areenil [NATURA 2000 auhinnaga](#). Eesti tegulugu pälvis tunnustuse maismaa looduskaitsete tegevuste kategoorias.

Foto auhinnatseremoonialt Brüsselis

LIFE Mires Estonia taastamistöde tulemusi võib mõjutada kavandatav Oandu põlevkivi allmaakaevandus, mille esialgsed piirid ulatuvad Sirtsu kaitsealani. Keskkonnamõjude hindamise protsessi käigus oleme teinud kaevandajale ja kaevandamist reguleerivatele ametkondadele ettepanekud mõjude välistamiseks taastatud soo-aladel. OÜ VKG Kaevandused Oandu kaevanduse kaevandamisloa taotluse keskkonnamõju hindamise menetlemine on pooleli ja 2024. aastal täiendavaid ettepanekuid selle protsessiga seondult ei tehtud.

2021. aasta detsembris algas 5-aastane projekt [WaterLANDS](#), mille eesmärgiks on mitmel pool Euroopas taastada kokku 10 500 hektarit kahjustatud märgalasid. Eestis on kavas taastamistööd ligi 4800 hektaril Pärnumaal (algne plaan oli 3500 ha). Parandada plaanitakse Kikepera kaitseala kuivendatud metsade ja soode olukorda, Soomaa rahvusparki edelaosa, Suuremetsa raba servaala. Taastamistööd on tehtud Kõrsa raba (Saia-soo) jääksoos. Taastamistööd on alanud ja vältavad kogu 2025. aasta Lavassaare ammendunud turbaväljakutel. Euroopa Komisjoni Horizon 2020 Roheleppe programmist rahalise toetuse saanud projekt koondab eri riikide kogemuste põhjal kokku senised parimad praktikad, mida saab ka tulevikus märgalade hüvanguks kasutada. Kaasates juba projekti alguses kohalikke kogukondi ja teisi huvilisi, püüame kahjustunud märgalade taastamisel leida parima lahenduse nii keskkonnale, kohalikule kogukonnale kui ka majandusele. Kõrsa ja Lavassaare taastamistöde kavandamisel oli kohalike kogukondade, valla esindajate ja teiste asjassepuutuvate organisatsioonide suhtumine taastamisse soosiv. Seevastu on Kikeperas plaanitava tegevuse osas kriitilised nii kohaliku vallavalitsuse esindajad kui ka mitmed kohalikud elanikud. Lõplik lahendus taastamistöde ulatuse kohta selgub 2025. aasta kevadel.

Seire Lavassaare ammendunud turbaväljal: Marko Kohv

2024. aasta suurimaks väljakutseks oli taastamiskavade koostamine ning kooskõlastused erinevate institutsioonide ja laiemale avalikkusega. Kooskõlastused saadi Lavassaare ja Kõrsa projektidele. Kõrsa taastamisalal algas 2024. sügisel tehniline projekteerimine, tööde tähtjaks on seatud aprill 2025, teostaja Praktov OÜ. Lavassaare taastamistööde läbiviimiseks toimus 2024. aastal riigihange ja tööd algavad 2025. aastal, tähtaeg detsember 2025, teostaja Hanso MK OÜ ühes partneritega (Terrason OÜ ja RT Plaan OÜ). Kikepera lka ja selle piiril paikneva Soomaa taastamiskavale kooskõlastuse saamine lükkus 2025. aastasse, kuid kava on täiendamisel, kuna taastamisala on võrreldes algse plaaniga laienenud.

Kõrsa jääksohu rajati ka harrastusteaduse rada, et pakkuda kohalikele elanikele võimalust jälgida soo taastumist ning parandada puhkevõimalusi. Raja avamisüritus ning tutvustamine kohalikele elanikele on kavas 2025. a kevadel.

Väljaspool taastamisala tutvustati Karolin Tampere eestvedamisel ning kureerimisel soodega seotud loometöid laiemale avalikkusele Eesti Kaasaegse Kunsti muuseumis (<https://www.ekkm.ee/uudised/ekkm-muuseum-naitus-sugaval-soos>). ELFist oli näitusega seotud Piret Pungas-Kohv, kes koostas ekspositsiooni ühe osana väljapaneku 20. sajandil Eesti soode käekäiku enim mõjutanud institutsionaalsetest otsustest. Selle osa ekspositsioonist visualiseeris kunstnik Caitlin Franzmann.

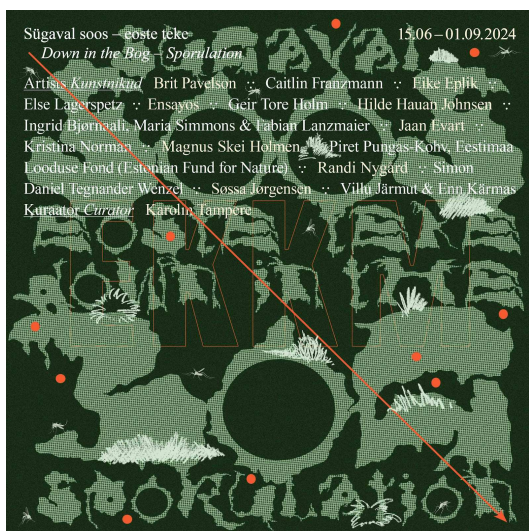

Foto: Caitlin Franzmann

Projekti WaterLANDS osaleb 32 partnerit 14 Euroopa riigist ning seda juhib Dublini ülikooli kolledž (UCD) Iirimaaalt. Eestist lööb kaasa neli partnerit: Tartu Ülikool, Eestimaa Looduse Fond, Riigimetsa Majandamise Keskus ja AS Tootsi Turvas. Projekti kogueelarve on 23 miljonit eurot, sellest Eesti eelarve 5,2 miljonit eurot. Projekti tegevusi juhivad ja viivad ELFis ellu Jüri-Ott Salm ja Piret Pungas-Kohv. Projektis osalevad veel Eerik Leibak (Kikepera lka-l taastamise kavandamine), Mariliis Haljasorg ja Ode Maria Punamäe (kommunikatsioon), Mari Palolill (kaasamine), Eliisa Pass (tööde kavandamine metsa ja metsise kaitse eesmärkidest lähtuvalt) ja Laura Uibopuu (taastamistööde seotus riiklike planeerimisprotsessidega).

Projekti „**Kliimamuutustega kohanemise tegevuste elluviimine Eestis**“ (*Implementation of national climate change adaptation activities in Estonia*, LIFE21-IPC-EE-LIFE-SIP AdaptEst/101069566”) tegevustiku ELFi puudutav osa on üles ehitatud sarnaselt projektile „**Soode kaitse ja taastamine**“. Plaanis on sulgeda Alam-Pedja lka-l paiknevad kuivenduskraavid, et parandada sealsete sookoosluste ja teiste märgalade seisundit. ELFi rolliks on viia läbi eelinventuurid võimalikel taastamisaladel, elustiku seire ja korraldada talgud, koguda ilmastikusündmusi käsitlevat pärimust ja koostada õppemäng.

2023. aastal viidi Alam-Pedja südames läbi esimene koosluste inventuur (500 ha), need jätkusid 2024. aastal (1400 ha) - inventuuri keskseks eesmärgiks oli määratleda kuivenduse mõju ulatus ja täpsustada andmeid aladel esinevate Natura elupaigatüüpide kohta. Inventuuridega jätkatakse ka 2025. aastal. Inventuure tegid Maret Gerz (RMK), Indrek Hiiesalu, Liis Kuresoo, Eerik Leibak, Anneli Palo, Jüri-Ott Salm ja Toivo Sepp. Täpsemad plaanid veerežiimi taastamistööde ulatuse kohta selgitatakse välja 2024-2026, osalt on nende kavandamine lõpusirgel (Kauni raba ümbrus; Kirna piirkond - Pikknurme jõe idakaldal). ELFi talguprogrammi raames toimus kaks talguüritust, kus panustati lamminiitide hooldusse ja Palupõhja looduskooli toimetamisse. Samuti seirati projekti käigus Soosaare taastamisala: Liis Keerberg (linnustik), Elin Soomets-Alver (kahepaiksed), Liina Remm (kiilid). Koondaruanne avaldati aasta lõpus.

Igal teisel aastal korraldab ELF märgalade päevale pühendatud konverentsi. [2024. aasta konverents](#) toimus 1.-2. veebruaril. Esimese päeva keskseks teemaks oli MERI: arutelu hõlmas mereelupaikade ja liikide seisundit, mereruumi planeerimist, põllumajandust, kestlikke toidusüsteeme, hülgeid, linnustikku ja tuuleenergiat. Esines 16 ettekandjat kaheksast erinevast asutusest, sealhulgas mitmest ülikoolist, ministeeriumitest ja eraettevõtetest.

Teine päev oli pühendatud ülemaailmsele MÄRGALADE päevale. 15 ettekandjat kümnest erinevast asutusest kajastasid avaliku, erasektori ja kolmanda sektori plaane ja praktikaid. Ettekanded tõid esile erinevaid vaatenurki märgaladega seotud keskkonnapoliitika kohta, arutasid turbakaevandussektori tegevust ja kuivendustöid kliimamuutuste kontekstis, majanduslikku kasu ja soode taastamist, näitasid muutusi inimese ja keskkonna suhetes ning soode kujutamist Eesti näitusesaalis.

Konverentsil osales üle 100 inimese kohapeal ja üle 2000 inimese veebis. Kõiki ettekandeid on võimalik järelvaadata. Kunstnik Piret Räni lõi konverentsist visuaalsed kokkuvõtted. Konverentsi käigus avaldati kokku seitse intervjuud, artiklit ja pressiteadet. Peamisteks korraldajateks olid Piret Pungas-Kohv ja Kadi Rutens ELF-ist.

Ökoloogilise Taastamise Ühingu Euroopa sektsiooni (SERE) Tartus korraldatud 14. ökoloogilise taastamise Euroopa konverentsi “Sillad looduse taastamise teaduse, praktikate ja poliitikate vahel” raames korraldati 42 osalejale Soosaare seireala külastus. Konverentsil tutvustas Jüri-Ott Salm oma ettekandes projekti LIFE Mires Estonia tulemusi ning Piret Pungas-Kohv koos Ellis Dupkeriga erinevaid kaasamisvõimalusi projekti WaterLANDS kogemustest.

Projekti tegevusi juhib ja viib ELFis läbi Jüri-Ott Salm ning projektis osalevad Eerik Leibak (inventuuride kavandamine), Piret Pungas-Kohv (konverentside korraldus ning keskkonnateadlikkus), Mariliis Haljasorg ja Ode Maria Punamäe (kommunikatsioon) ning ELFi talgumeeskond. Tegevused toimuvad tihedas koostöös Kliimaministeeriumi, Keskkonnaameti, RMK ja Tartu Ülikooliga.

Eksperttööd

Viljandi vallavalitsuse tellimisel koostati ekspertiis Pussisoo (Niilusoo) kaitse alla võtmise otstarbekuse ja põhjendatuse ning kavandatavate piirangute kohta. Viljandi vallavalitsus on algatanud kohaliku kaitseala

moodustamise ning ELF-ilt telliti kaitseala eeskirjale ekspertii. Alale soovitakse rajada turbakaevandust, mis on vastuolus tänapäevaste maakasutuse põhimõtetega.

Märgalaviljelus

2021. aasta sügisest jätkuvad märgalaviljeluse tegevused eesmärgiga tagada nii kunagistel kui ka praegustel märgaladel allesjäänud turba ja sellesse seotud süsiniku säilimine, vähendada neist lähtuvat CO₂ heidet, võimaldada maakasutuse jätkamist. ELF panustab märgalaviljeluse temaatikas seni kogunenud teadmiste ja kogemuste põhjal, milles on oluline roll 2024. a lõppenud projektil „[Märgalaviljelus Baltimaades](#)“. Tegevust jätkatakse projektis WaterLANDS. Aktuaalne on Eesti tingimustes pilootalade rajamine ja uuringute läbiviimine - selleni pole veel jõutud.

Projekti raames osales ELF riiklike ning EL poliitikate (nt ÜPP) kujundamisprotsessis. ÜPPs kuulub märgalaviljelus toetuskõlblike tegevuste hulka, kuid Eestis spetsiifiliselt sellele veel toetust taotleda ei saa, sest eestisiseseid kriteeriume pole veel kehtestatud. Samas ei ole märgalaviljelus abikõlbmatu, sest näiteks märgadel soomuldadel rohumaade kasutus ei peaks olema välistatud. ELF osales EL algatatud looduse taastamise ja süsiniku eemaldamise sertifitseerimise määruse ettepaneku väljatöötamises ning vastavates eestisiseses aruteludes. Kliimaministeeriumi juures koguneval turba ümarlaval algatasime 2022. aastal märgalaviljeluse ümarlaur, kuid kliimakindla majanduse seaduse eelnõu jm põllumajanduse arutelud märgalaviljeluse teemadel on loonud olukorra, kus eraldiseisva ümarlaur toimimine ei pruugi olla asjakohane - sealäbi pole antud teemaga edasi liigutud.

2024. aprillis toimus koostöös Eesti Põllumajandus-Kaubanduskojaga märgalaviljeluse õppepäev, kus tutvustati osalejatele märgalaviljelust, selle rakendatavuse võimalusi ning projekti raames leitud alasid, kus osalt toimub majandamine kõrge veerežiimiga. Õppepäeval oli 20 osalejat.

Gaasivoogude mõõtmismetoodikate tutvustamine, märgalaviljeluse õppepäev, aprill 2024. Foto: Kateriina Rumvolt

Koostööd tehti maaomanikega, Maaelu Teadmuskeskuse ja erinevate ülikoolide teadlastega. Ennekõike näitavad tehtud tööd ja saadud kogemus seda, et Eestis tuleb teha rakendusüuringuid, mis annaks kindlust erinevate liikide kasvatamise tulemuslikkuse, kasutusvõimaluste ja süsinikubilansi kohta.

Projekti rahastas Euroopa Kliimainitsiatiiv (*European Climate Initiative* - EUKI). Partneriteks olid Michael Succow' Sihtasutus Saksamaalt, Lake & Peatland Research Centre Lätis ja Foundation for Peatlands Restoration & Conservation Leedus. ELFis olid projektijuhtideks Kateriina Rumvolt ja Jüri-Ott Salm, projektis osalesid Aleksei Lotman (põllumajanduspoliitika) ja Mariliis Haljasorg (teavitus).

Turba kaevandamise küsimused

Keskkonnaministeeriumi juures tegutsenud turba ümarlaval esindas ELFi Jüri-Ott Salm. 2023. ja 2024. aastal koosolekuid ei toimunud, järgmine ümarlaud on välja kuulutatud 2025. märtsiks, kuid ei ole selge, kas senine formaat jätkub.

Sellele vaatamata on jätkuvalt aktuaalne turba kaevandamise ja selle kasutamise vastavus kliimapolitika eesmärkidega ning potentsiaalsete kaevandusalade nimekirja ülevaatamine, uuteks teemadeks olid EL mulladirektiivi väljatöötamine ja ELFi tõstatatud märgalaviljelus, mis annaks võimaluse alternatiivsete materjalide kasutuselevõtuks.

2022. aastal algatati Harjumaa ehitusmaavarade teemaplaneering, mis käsitleb ka turba kaevandamist, 2023. aastal Rapla- ja Pärnumaa planeering. ELF ja EKO tegid ettepaneku määratleda teemaplaneeringu raames Harjumaal "Kaevandamisega rikutud ja mahajäetud turbaalade ning kaevandamiseks sobivate turbaalade nimekirja" kantud looduslikuna säilinud sood ning vastavalt "Looduskaitse arengukavale aastani 2020", "Kliimapolitika põhialustele aastani 2050", "EL bioloogilise mitmekesisuse strateegiale aastani 2030", "Rahvusvahelise Turbaalade Ühingu juhiste" arvata need võimalikest kaevandatavatest aladest välja. 2024. aastal neid otsuseid ei tehtud, küll aga lühendati olulisel määral nimekirja. ELF ühes EKOga kujundas ettepanekud endiselt kõrge loodusväärtusega alade väljaarvamiseks muudetud nimekirjast. Ettepanekud jäeti arvestamata.

ELF on esindatud vabatahtliku turba kaevandamise sertifitseerimissüsteemi arendamisega tegeleva sihtasutuse Responsibly Produced Peat (RPP) nõukogus (Jüri-Ott Salm). Sertifitseerimissüsteemi eesmärgiks on tagada looduskaitsete väärtuste säilimine ja kaevandusjärgne alade korrastamine eelistatult taastatud märgaladena. Kliimamuutuste leevendamiseks on oluline taastada võimalikult kiiresti ammendatud kaevandusaladel süsinikku siduvad märgalad, et vältida edasist CO₂ emissiooni. Täiendavalt on RPPs esindatud looduskaitseorganisatsioonid (ELF ja Wetlands International) teinud ettepaneku leppida Euroopa üleselt kokku turba kasutuse põhimõtetes ja vähendamises ning alternatiivsete taastuvate materjalide kasutuselevõtus. Wetland Internationali eestvedamisel kavandati teekaardi koostamist, kuid eksperdi haigestumise tõttu polnud võimalik selle koostamisega algust teha.

Rääma soos turba kaevandamise ja kaevandusloas sätestatud tingimuste eiramise juhtum: BIOLAN Baltics OÜ tegi 2020. aastal Rääma soos Rääma turbamaardlas (registrikaardi nr 0230) eelkuivendustöid, mille tulemusel toimus alal ulatuslik maapinna vajumine kuni 200 m ning tekkisid pinnase lõhed kuni 150 m kaugusel kaevandusala piirist. Kaevandamisluba (L.MK/326603) kohustas enne kaevandamistegevuse alustamist rajama vettpeitava tõkendi (geomembraanist seina), mis tagaks veerežiimi säilimise väljaspool mäeeraldist. Hüdrogeoloogilise hinnangu koostamine väidetavalt puidujääkidest rajatud veetõkendi toimivusele ja protsessi vastavusele kaevandamisloas sätestatud tingimustega oli arendajal kavas 2022. aastal. ELF tegi ettepaneku järelevalve menetluseks: menetlus algatati 2023. aasta lõpul ja lõpetati 2024. aastal, kuna keskkonnaamet leidis, et kaevandusluba on mitmeti tõlgendatav. Koostatud hinnangus pakuti lahendusi veetõkendi ja seire täiendamiseks ning nende töödega on alustatud. Kahju on sündinud ja tegemist on juhtumiga, mis näitab, kuidas uute kaevandusalade avamisel võib pöördumatu kahju sündida väga kiiresti, vastutus toimunu eest hajub ning järelevalve loas sätestatud tingimuste täitmise kohta on puudulik.

ELFi kliimaprogramm

ELFi strateegia kliimaprogrammi üldine eesmärk on kliimakriisi pidurdamine – kasvuhoonegaaside heitmete vähendamine, süsiniku sidumine ja kliimamuutustega kohanemine –, mis peab toimuma üheskoos elurikkuse kriisi peatamisega.

Kliimaprogrammi tööd võimaldasid järgmised toetused Eesti ja rahvusvahelistelt rahastajatelt:

- ELi LIFE programmi toel teeme koostööd rahvusvaheliste partneritega eesmärgiga toetada ELis ja Eestis edukat ja kiiret üleminekut kliimanetraalsele majandusele (Together for 1.5 projekt).
- European Climate Foundationi (ECF) toel suurendasime teadlikkust ning poliitilise tasandi arusaama sellest, et Euroopa rohelepe ja üleminek madala süsinikuheitega majandusmodelile pakub Eestile palju võimalusi. Samuti veame ECFi toel kliimaprogrammis taastuvenergia suunda.
- Sigrid Rausingu Fondi (SRT) toetusel korraldasime kliimakooli ja toetasime teisi kliimategevusi.

2024. aastal töötasid kliimaprogrammi meeskonnas kliimapolitiika valdkonnas projektijuhtidena Laura Maria Vilbiks, Maia-Liisa Anton, Hans Markus Kalmer (kuni maini), Piret Väinsalu (alates novembrist), taastuvenergeetika suunal projektijuht Ingrid Nielsen. Kliimaprogrammi kommunikatsiooniekspertideks olid Katre Liiv ning Kertu Hool. Kliimaprogrammi koordineeris juhatuse liige Joonas Plaan.

ELi ja Eesti kliimapolitiika

2024. aastal jätkus 2023. aastal alanud **kliimakindla majanduse seaduse** (lühidalt kliimaseaduse) koostamine, millesse ELF panustas aktiivse osalusega valdkondlikes töörühmades, juhrühmas ja kliimanõukogus, esitades seisukohti avalikele konsultatsioonidele koos EKOga ning tehes aktiivselt huvikaitse kampaaniat, et kliimaseadus saaks teaduspõhine, ambitsioonikas, eesmärgistatud ja kaasav. ELFi kliimapolitiika eksperdid kohtusid erinevate osapooltega ettevõtjatest poliitikuteni, avaldasid aramusartikleid ja andsid intervjuusid ning juhtisid kliimaseaduse alast koostööd EKO kliimatiimis. Aktiivses koostöös Keskkonnaõiguse Keskusega (KÕK) koostasime ka [EKO ettepanekud](#) kliimaseaduse eelnõu sätete sõnastamiseks. Kevadel korraldasime Riigikogus kohvihommikuid, mille eesmärk oli tõsta Riigikogu saadikute teadlikkust kliimamuutustest.

Kuna mais kliimaministeeriumi avaldatud kliimakindla majanduse seaduse eesmärgid ning augustis avaldatud eelnõu olid oodatust oluliselt tagasihoidlikumad, jätkasime lisaks EKO raames koostatud [tagasisidele](#) aktiivse huvikaitsetööga, et Eesti kliimaeesmärgid oleksid kooskõlas parima saadavaloleva teadusega ning võimaldaks täita Eesti rahvusvahelisi kohustusi. Novembris Riigikogus toimunud olulise tähtsusega riikliku küsimuse arutelul pidas saadikutele [kõne](#) ELFi kliimapolitiika ekspert Maia-Liisa Anton.

Koos EKOga esitasime mitu [seisukohta](#) ka **Euroopa Liidu 2040. aasta kliimaeesmärgi** kohta ning esindasime keskkonnaühendusi selleteemalisel Riigikogu keskkonnakomisjoni istungil.

Rahvusvahelisel tasandil osalesime aktiivselt Euroopa vabaühenduste kliimavõrgustiku (CAN Europe) ja Euroopa Kliimafondi (ECF) töös, vahendades infot ja andes sisendit Eesti kliimapolitiika kohta. Regulaarne koostöö oli LIFE projekti "Together for 1.5" partneritega 14 riigist, kellega koos jälgime ja analüüsime riiklike energia- ja kliimakavade (REKK) ning riiklike pikaajaliste strateegiate (nLTS) elluviimist ning viime ellu huvikaitset, et liikmesriikide poliitikad oleksid vastavuses Pariisi leppe eesmärgiga piirata globaalset temperatuuri tõusu 1,5 kraadini.

Otsustajate kliimakool

2022. aastal koostöös Grete Arro ja mitmete teiste teadlastega välja töötatud otsustajate [kliimakool](#) toimus 2024. aastal 2 korda: kevadel Sotsiaaldemokraatide erakonnale ning oktoobris Kliimaministeeriumile. Kliimakooli eesmärk on anda alusteadmisi kliima valdkonda mõjutavatele otsustajatele - riigiametnikele, ajakirjanikele, ettevõtjatele jne. Kliimakooli programm koosneb kolmest osast: kliimamuutuste loodusteaduslikud alused, kliimariskid ja lahenduste selgitused. Kliimamuutust käsitleme ühe keskkonnakriisina teiste seas ning seostame seda ka elurikkuse kriisiga. Kliimakool on saanud osalejatelt positiivset tagasisidet.

Tuumaenergia müüdikogumik

2024. aastal oli Riigikogus ning selle komisjonides arutelul tuumaenergia kasutuselevõtu võimalikkus. Koostöös Eesti Rohelise Liikumisega ning Rohetiigri ja Kriisiuuringute Keskuse toel, avaldas ELF meedias ning avalikus ruumis enamlevinud väärväidete ümberlõkkamiseks [müüdikogumiku](#), mis adresseeris erinevaid väiteid tuumaenergia kliima- ja keskkonnamõju, jäätmekäitluse, majandusliku mõju ning taastuvenergiaga võrreldavuse kohta. ELFist panustasid kogumiku koostamisse Ingrid Nielsen ja Piret Väinsalu.

Autorid järeldasid, et võrreldes taastuvenergia kasu-kahju tasakaaluga ei ole tuumaenergia kasutuselevõtt Eestis otstarbekas. Müüdikogumik, kohtumised Riigikogu liikmetega ja avalik kampaania aitasid muuta arutelud sisukamaks, pakkudes otsustajatele olulisi argumente ja fakte. Tänu ELFi ja partnerite tööle vähenes tuumaenergia toetus Riigikogus ning mitmed saadikud tõstasid kriitilisi küsimusi, näiteks kas tuumaenergia on Eesti energiasüsteemis vajalik, kulutõhus ja otstarbekas. Lõpuks võeti tuumaenergia kasutuselevõtuks esitatud eelnõu vastu, kuid seda toetas vaid 41 saadikut, kuigi algselt oli eelnõu esitanud 55 saadikut.

Taastuvenergia ja kogukonnaenergeetika

2024. aastal jätkas ELFi energeetika projekt tegutsemist kolmel suunal - 100% taastuvenergia eesmärgi saavutamisel keskkonnamõju arvesse võtmine ning võimalike mõjude leevendamine, igaühe looduskaitse, elurikkus energiatootmises ning kogukonnaenergeetika kui sotsiaalse kaasatuse ja õiglase ülemineku tööriist.

Taastuvenergia 100% - Taastuvenergiale üleminek ning järsult suurenenud tuuleparkide planeeringute arv tekitas kogukondades konflikte planeeringutesse kaasamisel. ELF tellis inimeste meelsuse mõistmiseks omnibussi uuringu, mis leidis, et keskkonnamõju on taastuvenergia arenduste juures inimeste jaoks kõige [põletavamaks murekohaks](#). Riiklikul tasandil esitasime taastuvenergia planeerimise ning kogukonnaenergeetika teemal ettepanekuid Energiamajanduse arengukavasse, jälgisime taastuvenergia direktiivi ülevõtmist nii tuuleparkide planeeringute kui ka puidu energeetikas kasutamise osas. Osalesime kliimaseaduse kokkupanekul energeetika suunal ning tegime huvikaitse tööd teistes energia sektoris suunavates seadusandlikes ja regulatiivsetes protsessides.

Taastuvenergia ja igaühe looduskaitse - 2024. aastal jätkas ELF pilootprojektiga elurikastamiseks üht standardset päikeseparki Pärnumaal. Sellest protsessist saadud õppekohad on aluseks soovitudele ning ettepanekutele, mida jagasime otsustajatega, et suunata Eesti ruumiplaneerimise head tava elurikkust suurendavate võtete rakendamisele. Panustasime oma teadmiste ja kogemustega ka väljaspool Eestit koostatud teemakohastesse raportitesse ning seminaridesse.

Kogukonnaenergeetika - ELF jätkas aktiivset osalemist kogukonnaenergeetika liikumise propageerimises: avaldasime [artikleid](#) kohalikes lehtedes kogukonnaenergeetikast, et toetada esimesi kogukonnaenergeetika algatusi. Tegime tihedat koostööd Tartu Regiooni Energiaagentuuri, Energiaühistu, TalTechi ning Eesti Rohelise Liikumisega, et kogukonnaenergeetika saaks riiklikes arengudokumentides (nagu Energiamajanduse Arengukava) sisukalt esindatud. Kutsusime raadiostuudiosse ka kogukonnaenergeetika spetsialistid ja entusiastid ning lindistasime [kolm teemakohast episoodi](#), mis läksid eetrisse ka Ida Raadios.

2025. aastaks on kliimaprogrammis seatud järgmised sihid:

1. Fookuses on kliimaseaduse koostamise ja vastuvõtmise protsess, milles ELF seisab jätkuvalt teaduspõhisuse ja avalikkuse läbipaistva kaasamise eest.
2. Jätkame huvikaitsetööd ja kommunikatsiooni Eesti kliima- ja energeetikapoliitika ajakohastamiseks, et see oleks kooskõlas Pariisi kliimakokkuleppega ning aitaks saavutada nii EL kui ka Eesti kliimaeesmärgi. Selleks räägime kaasa EL kliimapoliitika kujundamises ning toome Eestisse rahvusvahelist teadmist ja kogemust. 2025. aastal on kavas mitme dokumendi uuendamine (REKK, ENMAK, ELi kliimamäärusesse 2040. a eesmärgi lisamine), millesse plaanime anda oma sisendi.
3. Taastuvenergia suunal keskendume taastuvenergia planeeringutele ja elurikkusele taastuvenergiaparkides jms ning tegutseme varasemast aktiivsemalt tuumaenergia otsustusprotsesside ja avaliku arvamuse suunamisel.

4. Piret Väinsalu juhtimisel algas DEAR rahastatud projekt "Kliimatark maaelu". Projekti eesmärk on tõsta teadlikkust kliimamuutuste ja nende lahenduste vajadusest maapiirkondades ning algatada kohalikke algatusi, mis edendaksid kliimasõbralikku põllumajandust, süsiniku sidumist ja kliimakindlust Kesk-Eestis. Samuti soovitakse tugevdada kogukondlikku vastutustunnet ja kaasata noori keskkonnavalikust, pakkudes rahvusvahelisi perspektiive ja uuenduslikke lahendusi.
5. Uue teemana lisandub 2025. aastal ELFi kliimameeskonnale kliimakohanemine - koostöös 27 Euroopa riigiga alustame Horizon "National Adaptation Hubs" projekti raames temaatilise võrgustiku loomist ka Eestis ning esmaste vajaduste kaardistamisega, et Eestis tekiks kliimakohanemise teaduskogu. Projekti alguseks on planeeritud juuni 2025.

ELFi ja Eesti Rohelise liikumise korraldatud debatt Euroopa Parlamendi valimiste eel: kuidas ohjeldada keskkonnakriisi? Foto: Kertu Laherand

Looduskaitse andmebaas

ELFi looduskaitse andmebaas hõlmab enamikku Eesti elupaigatüüpe ja loodusväärtusi. Läbi viidud üle-eestiliste inventuuride [põlismetsad (1993–1996); puisniidud (1995–1996); märgalad (1996–1998); niidud (1999–2001); sood (2009–2020) jt.] andmed on digitaliseeritud ja süstematiseeritud.

Andmebaas koosneb 31.12.2024 seisuga 25 484 kirjest (millele lisandub 6975 ajaloolist niidukirjet), iga kirje on ühe konkreetse elupaiga kohta (hõlmab tavaliselt 0,3–100 ha) ja sisaldab andmeid selle seisundi, väärtuste ja liigilise koosseisu kohta. Mullused uued kirjed lisandusid eelkõige Alam-Pedja looduskaitseala võimalikel sootaastamisaladel inventeeritud metsa- ja sookoosluste kohta. Põhibaasiga seotud liigandmebaasis oli 588 149 kirjet erinevate taim-, looma- ja seeneliikide kohta.

Väljavõtteid kaitstavate liikide ja väärtuslike koosluste kohta on igal aastal edastatud keskkonnaagentuurile (EELIS), ebaregulaarselt ka kliimaministeeriumile, Euroopa Komisjonile jm asjakohastele institutsioonidele. Andmebaasi hetkeseis on leidnud kasutamist mh. loodusdirektiivi art. 17 järgse uue seirearuande (Eesti osa) ettevalmistamisel (Keskkonnaagentuur) ja kaitstavate soode tegevuskava uuendamisel (koostaja Eesti Märgalade Ühing, tellija: keskkonnamet). Lisaks ELFi andmebaasi "traditsioonilisele" väljavõttele (ELF_inventuurid) on EELIS-es ka eraldi teemakiht 'sood'.

2022. aastal alustatud soode (sh soometsade) ja soostunud niitude andmestiku koondamine ja ettevalmistamine klasteranalüüsiks jõudis lõpule. Sügispoolaastal pidasime läbirääkimisi Jaanus Paaliga, kas selle põhjal on võimalik täpsustada ja täiendada Eesti taimkatte kasvukohatüüpide klassifikatsiooni soolupaikade osas. Looduskaitse andmebaasi andmestikule tuginedes valmis 2024. a. Eerik Leibaku artikkel "Sood ja rabad: põhjaeestikeelsetest soonimetustest", mis ilmus ajakirjas "Akadeemia" nr. 9.

ELFi andmebaas vastab Euroopa Liidu Natura 2000 kriteeriumidele ja võimaldab selle kasutust riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil. Muu hulgas on see oluline vahend Natura 2000 protsessi looduskaitseliste aspektide objektiivsuse tagamiseks. Samuti on oluline seirata Natura kriteeriumite täitmist Eesti riigi ja arendajate poolt (arendustegevus, sh planeeringud; loodusdirektiivi art. 17 järgne seire; Natura-aladel loodushoiutööde rahastamine). Nendele tegevustele aitab kaasa osalemine Eesti-sisestes ja rahvusvahelistes koostöövõrgustikes (EKO, WWF, IUCN).

Nahkhiired

2022. aastal jõudis lõpule ELFi LIFE projekti „Tiigilendlase (*Myotis dasycneme*) elupaikade parandamine Eestis (EstBatLIFE projekt)“. Projekti raames tehtud tööd ja aruanded on kirjeldatud kodulehel: <http://elfond.ee/nahkhiired>. Projekti lõppedes on suureks väljakutseks olnud nahkhiirte kaitse tegevuste rahastamise jätkusuutlikkus, sh on vajalik leida vahendeid teavitustööks nahkhiirte talvitsaegse häirimise ohtlikkusest ning hoonete omanike nõustamiseks nahkhiirtega seotud küsimustes.

Igaühe looduskaitse

ELF tegutseb selle nimel, et igaühel oleks olemas oma huvist lähtuv võimalus osaleda looduskaitstes. ELF kutsub ellu ja toetab algatusi, mille abil igaüks saab arvestada elurikkusega ja tegutseda selle säilimise nimel. Igaüks teab, kuidas oma võimaluste piires hoolitseda selle eest, et häid elupaiku oleks piisavalt ja loodusel oleks ruumi.

ELFi loodustalgud

Aastatel 2001–2024 on ELFi korraldusel toimunud 956 talguüritust, kus on 15 751 osalise ühisel jõul tehtud 136 336 tundi vabatahtlikku tööd.

ELFi talgute 25. hooaeg 2024. aastal oli pühendatud mereelustikule ning teema-aasta tegevustest saab ülevaate veebilehel <https://www.talgud.ee/teema/mereelustik>.

Teema-aasta raames toimusid mereprügi koristustalgud Audrus ja Valgerannas ning korrastati lõhejõgesid (Pada ja Mustoja); suvekoolis räägiti merepärimusest. Teema-aastaga haakusid ka ELFi konverents "Meri ja soo", seminar "Läänemere jutud – kas terve meri on terve?" ning edasijõudnute taseme koolitus naftareostustõrje vabatahtlikele.

Mereelustiku teema-aasta logo kujundas Ülle Ottokar

2024. aastal korraldas ELF 40 **looduskaitsetalgut**, kus osales 613 talgulist ning tehti 4968 tundi tööd. Talgutel veedeti ühtekokku 137 päeva. Toimunud talgutest olid 35 avalikult meie kodulehel üleväl ning 5 korraldati kinnistele gruppidele (välisvabatahtlikud). 33 talgut toimus eesti-, 4 inglisi- ja 1 venekeelsena ning 2 eesti-vene keelekümblusena. 11 talgul ja suvekoolis hooldati kaitsealuste taimede kasvukohti või pärandmaastikke (käpalised 3, puisniit 3, luht 2, kukemarijanõmm 2, loopealne 1, ujuv jõgitakjas 1), 10 talgul tegutses lindude heaks (niidurüdi 5, must-toonekurg 5), 6 talgul aidati kahepaikseid (mudakonn 3, harivesilik 2, kõre 1), 4 talgul tõrjuti invasiivset võõrliiki verev lemmmalt, 2 talgul seirati lendoravaid, 2 talgul parandati lõhejõgede seisundit, 2 talgul koristati rannikult mereprügi, 1 talgul keskenduti püsimetsandusele ja 1 talgul keedeti talgumoosi. Suvekool toimus 11. ja moositalgud 14. korda. Vaata ka: <https://www.talgud.ee/talgud/talgute-moju>.

Niidurüditalgud Võilaiul. Foto: Kaarel Rasva

ELFi talgute suvekool toimus 2024. aastal juba 11. korda. Üheksandat aastat toimus suvekool Palupõhjas, kus niideti taastataval puisniidul Avo Rosenvaldi ja Priit Kuke juhendamisel käsitsi heina. Suvekoolis osales 47 suurt ja väikest talgulist. Lisaks niitmisele said talgulised osa jalutuskäigust puisniidul koos Liis Kuresooga, kes tutvustas lamapuidu rikkalikku elustikku ning kuulasid merepärimust biosemiootik Lona Pälli esituses. Vaadeldi nahkhiiri ja toimus regilaulu töötuba. Muusikalisi elamusi pakkusid Kulno Malva ja Leana.

Vlkatiga niitmine suvekoolis Palupõhjas. Foto: Kertu Hool

Talgute korraldamist rahastasid KIK, LIFE programm, eraannetajad ning talgutel osalejad. Talgute projekti töötajad 2024. aastal olid: Jaanus Libek, Kadri Aller, Katrin Loss, Kertu Hool, Margit Karu, Maris Mägi, Rait Parts ja Ülo Veldre. Suvekooli korraldamisega tegeles Jaanus Libek. 2025. aastal toimub vähemalt 30 talgut ning aasta on pühendatud luhtadele.

Puisniidu LIFE

Eesti-Läti ühine LIFE projekt (LIFE20 NAT/EE/000074) „*Restoring and promoting a long term sustainable management of Fennoscandian wooded meadows in Estonia and Latvia*” ehk „Puisniitude taastamine ja jätkusuutliku majandamise edendamine Eestis ja Lätis“ keskendub puisniidu alade taastamisele Eestis ja Lätis, jätkusuutlike lahenduste loomisele hooldamisel ja avalikkuse teadlikkuse tõstmisele puisniitude loodus- ja kultuuripärandist ning nende kaitsest ja majandamisest.

ELFi rolliks on projektis läbi viia talgud ja teavitusüritusi puisniitudel, samuti koordineerida puisniidu majandajate lisandväärtuste töögrupi tegevusi, korraldada taastamisalade inventuurid ning lüüa kaasa puisniitude avalikus kommunikatsioonis ja puisniitude teemalise raamatu valmimises.

Niitmisvõistlus “Vikatiga võidu”

Puisniidu-LIFE projekti raames toimus 14.07.2024 meeleolukas niitmisvõistlus ja pärimuspäev “Vikatiga võidu”, mille eesmärgiks oli tutvustada vikatiga niitmist. Võistlus toimus Eesti Rahva Muuseumi territooriumil, osalejad said mõõtu võtta erinevates kategooriates (mehed, naised, noored). Lisaks võistlemisele oli osalejatel ka võimalus harjutada vikatiga niitmist, olid avatud mitmed töötoad ning meeleolu tõstmiseks esinesid rahvamuusikud. Päeva jooksul osales sündmusel üle 60 niitmishuvilise.

Konnad teel(t)

Alates 2012. aastast on ELF kevaditi korraldanud KIKi toel kahepaiksete üle tee aitamise kampaaniat „Konnad teel(t)“. Algatuse eesmärgiks on vähendada kahepaiksete hukkumist maanteedel ning suurendada inimeste teadlikkust Eesti kahepaiksetest, nende eluviisidest ja olulisusest meie ökosüsteemis. Konnade elusid aitavad päästa nii talgud kui ka tähelepanelikum liiklemine kriitilistes teelõikudes rände ajal. **Pikemas plaanis on aga tarvis ohtlikele teelõikudele rajada kestlikud ning hästi planeeritud konnatunnelid.**

Konnarände ajal olid kehtestatud koostöös KOV-ide ja Maanteeametiga liikluspiirangud Tallinnas Astangu tänaval, Tartus Ihaste teel ja Porkunis Viinavabriku teel. Konnade rände eest hoiatavaid ajutisi liiklusmärke oli mujalgi. Toimusid eestikeelsed infoüritused Tartus ja Tallinnas ning venekeelsed Sillamäel ja Narvas.

2024. aastal soetati ja jagati konnatalgute juhtidele taas varustust (helkurvestid, helkurid, õppemängud) ning suunati huvilisi konnapääste appi. Autorataste alt päästeti 37 paigas üle Eesti 24 347 kahepaikset: 20 178 harilikku kärnkonna, 2022 rohukonna, 1391 rabakonna, 672 tähnikesilikku, 81 tiigikonna ja 3 veekonna. Vabatahtlikud käisid talgutel 794 korda ja panustasid 619 töötundi. Kõige tihedam kahepaiksete ränne toimus Porkunis, kus vabatahtlike abiga päästeti 5517 konna. Tihedalt kannul oli Põltsamaa 3896 kahepaiksega ning järgnesid Rae küla 2680, Tartu Ihaste linnaosa 1994, Nelijärve (Aegviidu) 1381, Krüüdneri küla Põlvamaal 1359, Tallinna Astangu tänav 1294 ja Ruu-Ihasalu-Jägala külad Jõelähtme vallas 1191 konnaga.

Konnapääste Aegviidus. Foto: Marjaana Rim

“Konnad teel(t)” kampaania raames on vabatahtlikud 13 aastaga päästnud ca 230 540 kahepaikse elu. Aastate jooksul on talgutest osa võetud ca 6000 korral, tublid vabatahtlikud on konnade heaks tööd teinud üle 8640 tunni.

Algatust vedas ja vabatahtlikke koordineeris 2024. aastal Kadri Aller. Kommunikatsiooniga tegeles Kertu Hool; kampaaniat tutvustas eestikeelses meedias Birgit Purga ning venekeelses Tatjana Lavrova. Projekti tegevusi rahastas SA Keskkonnainvesteeringute Keskus ja eraettevõtte Playtech.

Teeme Ära talgupäev 2024

2024. aasta Teeme Ära talgupäeval kutsuti üles korrastama kodulähedasi veekogusid, rajama lasteaedadesse ja koolidesse elurikkaid õppeaedu ning Euroopa kultuuripealinna ja Eesti kultuuririkkuse tuules tegema talgupäevast kuluurielamuste rikka päeva.

Talgupäeva raames toimus 1117 talgut, millest võttis osa 32 047 talgulist. Üle Eesti muudeti ohutumaks 243 veekogu, rajati 190 elurikast õppeaedu ning rikastati palju talguid kultuurielamustega. Enim talguid toimus Harjumaal ja Tallinnas, elanike arvu järgi toimetas enim talgulisi Saaremaal. Väljaspool Eestit toimusid talgud Kanadas, kus osales kokku 75 talgulist.

Talgupäeva korraldasid Eestimaa Looduse Fond, Eesti Külaliikumine Kodukant ja nende ümber koondunud võrgustik. Toetajateks ja partneriteks olid Siseministeerium, Päästeamet, Sigrid Rausingu Fond, Dentsu, Bauhof, Nordic Hotel Forum, Tartu loodusmaja Rohelise kooli programm, Eesti Maaülikooli Mahekeskus, Tallinna linna õppeaedade programm, Kultuuriministeerium, Sihtasutus Tartu 2024 jt.

Talgupäeva meeskonnas töötas ELFi poolt Kadi Rutens.

Välja antud stipendiumid ja toetused

ELF annab igal aastal välja **noore looduskaitseja auhinna**, mis loodi Kaja ja Aleksei Lotmani sihtrahastamise baasil 2005. aastal, 2024. aastal anti seda välja 19. korda. Žürii otsusel sai 2024. aasta nooreks looduskaitsejaks vooluvete uurija ja kaitseja Jürgen Karvak. Laureaat on Tartu Ülikooli vooluveekogude ökoloogia nooremteadur ja Keskkonnaameti ekspert. Ta on Eesti üks parimaid jõgede ja ojade eksperte, ühtlasi silmapaistev teaduse populariseerija, elupaikade taastamise eestvedaja ning rattasõidu eestkõneleja. Auhinnaga kaasnes ehtekunstnik Kertu Tubergi loodud rinnamärk ning 1000-eurone stipendium, mille panid sel korral välja NaTourEst, Eesti Loodusturismi Ühing ja Eestimaa Looduse Fond.

Noore looduskaitseja auhinna andis Jürgen Karvakule üle Tarmo Tüür ELFi sünnipäeva tähistamisel jaanuari lõpus.
Foto: Katre Liiv

Raamatupidamise aastaaruanne

Bilanss

(eurodes)

	31.12.2024	31.12.2023	Lisa nr
Varad			
Käibevarad			
Raha	511 807	345 922	2
Finantsinvesteeringud	450 000	488 000	3
Nõuded ja ettemaksed	181 213	335 649	4
Varud	1 657	1 625	
Kokku käibevarad	1 144 677	1 171 196	
Põhivarad			
Investeeringud tütar- ja sidusettevõtjatesse	11 019	11 037	6
Kinnisvarainvesteeringud	15 599	16 655	7
Materiaalsed põhivarad	42 575	68 617	8
Kokku põhivarad	69 193	96 309	
Kokku varad	1 213 870	1 267 505	
Kohustised ja netovara			
Kohustised			
Lühiajalised kohustised			
Laenukohustised	0	11 944	10
Võlad ja ettemaksed	108 425	124 552	11
Sihtotstarbelised tasud, annetused, toetused	831 469	670 908	13
Kokku lühiajalised kohustised	939 894	807 404	
Pikaajalised kohustised			
Laenukohustised	120 568	0	10
Sihtotstarbelised tasud, annetused, toetused	7 145	296 522	13
Kokku pikaajalised kohustised	127 713	296 522	
Kokku kohustised	1 067 607	1 103 926	
Netovara			
Sihtkapital/Osakapital nimiväärtuses	10 932	10 932	
Eelmiste perioodide akumuleeritud tulem	152 647	139 885	
Aruandeaasta tulem	-17 316	12 762	
Kokku netovara	146 263	163 579	
Kokku kohustised ja netovara	1 213 870	1 267 505	

Tulemiaruanne

(eurodes)

	2024	2023	Lisa nr
Tulud			
Annetused ja toetused	1 244 879	1 220 285	14
Tulu ettevõtlusest	103 296	153 764	15
Muud tulud	7 835	2 170	
Kokku tulud	1 356 010	1 376 219	
Kulud			
Sihtotstarbeliselt finantseeritud projektide otsesed kulud	-1 176 715	-1 105 593	16
Jagatud annetused ja toetused	0	-35	
Mitmesugused tegevuskulud	-88 166	-92 437	17
Tööjõukulud	-118 297	-138 475	18
Põhivarade kulum ja väärtuse langus	-27 098	-38 563	7,8
Muud kulud	-90	-490	
Kokku kulud	-1 410 366	-1 375 593	
Põhitegevuse tulem	-54 356	626	
Kasum (kahjum) tütarettevõtjatelt	-18	-1 054	6
Intressitulud	38 081	13 812	
Intressikulud	-1 023	-622	
Aruandeaasta tulem	-17 316	12 762	

Rahavoogude aruanne

(eurodes)

	2024	2023	Lisa nr
Rahavood põhitegevusest			
Põhitegevuse tulem	-54 356	626	
Korrigeerimised			
Põhivarade kulum ja väärtuse langus	27 098	38 563	7,8
Muud korrigeerimised	-1 186 860	-1 159 523	13
Kokku korrigeerimised	-1 159 762	-1 120 960	
Põhitegevusega seotud nõuete ja ettemaksete muutus	-91	-6 350	
Varude muutus	-32	884	
Põhitegevusega seotud kohustiste ja ettemaksete muutus	-16 127	27 718	
Laekumised sihtotstarbelistest tasudest, annetustest, toetustest	1 205 103	737 863	13
Kokku rahavood põhitegevusest	-25 265	-360 219	
Rahavood investeerimistegevusest			
Tasutud muude finantsinvesteeringute soetamisel	-450 000	-488 000	3
Laekunud muude finantsinvesteeringute müügist	488 000	0	3
Laekunud intressid	33 294	3 058	10
Kokku rahavood investeerimistegevusest	71 294	-484 942	
Rahavood finantseerimistegevusest			
Saadud laenud	132 047	0	10
Kapitalirendi põhiosa tagasimaksed	-11 944	-2 559	10
Makstud intressid	-247	-622	10
Kokku rahavood finantseerimistegevusest	119 856	-3 181	
Kokku rahavood	165 885	-848 342	
Raha ja raha ekvivalendid perioodi alguses	345 922	1 194 264	
Raha ja raha ekvivalentide muutus	165 885	-848 342	
Raha ja raha ekvivalendid perioodi lõpus	511 807	345 922	2

Netovara muutuste aruanne

(eurodes)

			Kokku netovara
	Sihtkapital/Osakapital nimiväärtuses	Akumuleeritud tulem	
31.12.2022	10 932	139 885	150 817
Aruandeaasta tulem	0	12 762	12 762
31.12.2023	10 932	152 647	163 579
Aruandeaasta tulem	0	-17 316	-17 316
31.12.2024	10 932	135 331	146 263

Raamatupidamise aastaaruande lisad

Lisa 1 Arvestuspõhimõtted

Üldine informatsioon

SA Eestimaa Looduse Fond (edaspidi: Sihtasutus) raamatupidamise aastaaruanne on koostatud kooskõlas Eesti finantsaruandluse standardiga. Eesti finantsaruandluse standardiga põhinõuded on kehtestatud Eesti Vabariigi raamatupidamise seaduses, mida täiendavad Raamatupidamise Toimkonna poolt välja antud juhendid (edaspidi: RTJ). Tulemiaruanne koostamisel on lähtutud RTJ 14 põhimõtetest.

Raamatupidamise aastaaruanne on koostatud eurodes.

Raha

Raha ja selle lähenditena kajastatakse bilansis raha kirjel ja rahavoogude aruandes kassas olevat sularaha, arvelduskontode jääke (v.a. arvelduskrediit) ja kuni 3-kuulisi tähtajalisi hoiuseid. Kasutatud arvelduskrediiti kajastatakse bilansis lühiajaliste laenukohustiste koosseisus.

Välisvaluutas toimunud tehingud ning välisvaluutas fikseeritud finantsvarad ja -kohustised

Välisvaluutas fikseeritud tehingute kajastamisel on aluseks võetud tehingu toimumise päeval ametlikult kehtinud Euroopa Keskpannga valuutakursid. Kõik välisvaluutas fikseeritud monetaarsed varad ja -kohustised (rahas tasutavad nõuded ja laenud) ning välisvaluutas fikseeritud mittemonetaarsed varad ja -kohustised, mida kajastatakse õiglase väärtuse meetodil hinnatakse aruandekuupäeval ümber eurodesse ametlikult kehtivate Euroopa Keskpannga valuutakursside alusel. Välisvaluutatehingutest saadud kasumid ja kahjumid kajastatakse kasumiaruandes perioodi tulu ja kuluna.

Finantsinvesteeringud

Lühiajaliste finantsinvesteeringutena kajastatakse tähtajalisi hoiuseid, mille lunastustähtaeg on 3-12 kuu jooksul aruandekuupäevast.

Tütar- ja sidusettevõtjate aktsiad või osad

Tütarettevõtteks loetakse ettevõtet, mille üle emaettevõtjal on kontroll. Tütarettevõtet loetakse emaettevõtja kontrolli all olevaks, kui emaettevõtja omab kas otseselt või kaudselt üle 50% tütarettevõtja hääleõiguslikest aktsiatest või osadest või on muul moel võimeline kontrollima tütarettevõtja tegevust ja finantspoliitikat.

Sidusettevõtte on ettevõtte, mille üle emaettevõttel on oluline mõju, kuid mida ta ei kontrolli. Üldjuhul eeldatakse olulise mõju olemasolu juhul, kui ettevõtte omab sidusettevõttes 20% kuni 50% hääleõiguslikest aktsiatest või osadest.

Investeeringud tütar- ja sidusettevõtetesse kajastatakse bilansis kasutades kapitaliosaluse meetodit. Kapitaliosaluse meetodi kohaselt võetakse investeering algselt arvele tema soetusmaksumuses, mida korrigeeritakse järgmistel perioodidel ettevõtte osalusega muutustes investeeringuobjekti omakapitalis (nii muutused investeeringuobjekti kasumis/kahjumis kui muudel omakapitali kirjetel), omandamisel tekkinud firmaväärtuse võimalike allahindlustega ning omandamisel tekkinud negatiivse firmaväärtuse tuluna kajastamisega.

Omavahelistes tehingutes tekkinud realiseerumata kasumid elimineeritakse vastavalt ettevõtte osaluse suurusele. Realiseerimata kahjumid elimineeritakse samuti, välja arvatud juhul, kui kahjumi põhjuseks on vara väärtuse langus.

Juhul kui ettevõtte osalus kapitaliosaluse meetodil kajastatava investeeringuobjekti kahjumis on võrdne või ületab investeeringuobjekti bilansilist väärtust, vähendatakse investeeringu bilansilist väärtust nullini ning edasisi kahjumeid kajastatakse bilansiväliselt. Juhul kui ettevõtte on garanteerinud või kohustatud rahuldama investeeringuobjekti kohustisi, kajastatakse bilansis nii vastavat kohustist kui kapitaliosaluse meetodi kahjumit.

Osalus omandatud tütar- ning sidusettevõtete varades ja kohustistes ning omandamisel tekkinud firmaväärtust kajastatakse bilansis netosummana vastavalt real „Investeeringud tütar- ja sidusettevõtjatesse“.

Nõuded ja ettemaksed

Nõuetena ostjate vastu kajastatakse ettevõtte tavapärase äritegevuse käigus tekkinud lühiajalisi nõudeid. Nõudeid ostjate vastu kajastatakse korrigeeritud soetusmaksumuses (s.o nominaalväärtus miinus vajadusel tehtavad allahindlused).

Individaalselt oluliste nõuete väärtuse langust (st. vajadust allahindluseks) hinnatakse iga ostja kohta eraldi, lähtudes eeldatavasti tulevikus laekuvate summade nüüdisväärtusest. Selliste nõuete puhul, mis ei ole individaalselt olulised ja mille suhtes ei ole otseselt teada, et nende väärtus oleks langenud, hinnatakse väärtuse langust kogumina arvestades eelmiste aastate kogemust laekumata jäänud nõuete osas. Varem alla hinnatud ebatõenäoliste nõuete laekumist kajastatakse ebatõenäoliselt laekuvate nõuete kulu vähendamisena.

Muid nõudeid ja ettemakseid kajastatakse korrigeeritud soetusmaksumuses.

Varud

Varud võetakse algselt arvele nende soetusmaksumuses, mis koosneb ostukulutustest ja muudest kulutustest, mis on vajalikud varude viimiseks nende olemasolevasse asukohta ja seisundisse.

Varude ostukulutused sisaldavad lisaks ostuhinnale varude ostuga kaasnevaid mittetagastatavaid makse ja varude soetamisega otseselt seotud transpordikulutusi, millest on maha arvatud hinnaalandid ja dotatsioonid.

Varudes kajastatakse müügiks ostetud särke, meeneid ja raamatuid.

Varude soetusmaksumuse arvestuspõhimõtted

Varude soetusmaksumuse arvestamisel kasutatakse FIFO meetodit.

Varud hinnatakse bilansis lähtudes sellest, mis on madalam, kas soetusmaksumus või neto realiseerimisväärtus.

Kinnisvarainvesteeringud

Kinnisvarainvesteeringuna on kajastatud kinnisvaraobjekte (maa, hoone), mida sihtasutus hoiab renditulu teenimise või turuväärtuse kasvu eesmärgil ja mida ei kasutata enda majandustegevuses. Kinnisvarainvesteering võetakse bilansis algselt arvele tema soetusmaksumuses, mis sisaldab ka soetamisega otseselt seonduvaid tehingutasusid (s.o notaritasud, riigilõivud, nõustajatele makstud tasud ja muud kulutused, ilma milleta ei oleks ostutehing tõenäoliselt aset leidnud). Edasi kajastatakse kinnisvarainvesteeringuid soetusmaksumuses, millest on maha arvatud akumulieeritud kulum ja võimalikud allahindlused väärtuse langusest. Amortisatsiooni arvestamisel kasutatakse lineaarset meetodit. Amortisatsioonimäär määratakse igale kinnisvarainvesteeringu objektile eraldi, sõltuvalt selle kasulikust tööeast. Juhul kui kinnisvarainvesteeringu objekt koosneb üksteisest eristatavatest komponentidest, millel on erinevad kasulikud eluead, võetakse need komponendid raamatupidamises arvele eraldi varaobjektidena ning määratakse ka vastavalt nende kasulikule elueale eraldi amortisatsiooninormid. Sihtasutuse kinnisvarainvesteeringule rakendatav amortisatsioonimäär on 2-5% aastas. Amortisatsiooni arvestamist alustatakse hetkest, mil vara on kasutatav vastavalt juhtkonna poolt plaanitud eesmärgil ning lõpetatakse kui lõppväärtus ületab bilansilist jääkmaksumust.

Maad ei amortiseerita.

Hilisemad kulutused on lisatud kinnisvarainvesteeringu soetusmaksumusele juhul, kui need vastavad materiaalse põhivara mõistele ja bilansis kajastamise kriteeriumitele. Muud hilisemad kulutused (näiteks remont, hooldus) on kajastatud aruandeperioodi kuludes. Juhul, kui kinnisvarainvesteeringu objektile vahetatakse välja mõni komponent, lisatakse uue komponendi soetusmaksumus objekti soetusmaksumusele ning asendatava komponendi jääkmaksumus kantakse bilansist maha.

Kinnisvarainvesteeringuid ei kajastata õiglasel väärtusel kuna juhtkonna hinnangul ei ole seda võimalik teha mõistliku kulu ja pingutusega.

Materiaalsed ja immateriaalsed põhivarad

Materiaalseks põhivaraks loetakse Sihtasutuse enda majandustegevuses kasutatavaid varasid kasuliku tööeaga üle ühe aasta ja maksumusega alates 2000 eurot.

Materiaalne põhivara võetakse algselt arvele tema soetusmaksumuses, mis koosneb ostuhinnast (k.a tollimaks ja muud mittetagastatavad maksud) ja otseselt soetamisega seotud kulutustest, mis on vajalikud vara viimiseks tema tööseisundisse ja –asukohta. Materiaalset põhivara kajastatakse bilansis tema soetusmaksumuses, millest on maha arvatud akumulieeritud kulum ja võimalikud väärtuse langusest tulenevad allahindlused. Kapitalirendile võetud materiaalse põhivara arvestus toimub sarnaselt ostetud põhivaraga.

Materiaalse põhivara objektile tehtud hilisemad väljaminekud kajastatakse põhivarana, kui on tõenäoline, et sihtasutus saab varaobjektiga seotud tulevast majanduslikku kasu ning varaobjekti soetusmaksumust saab usaldusväärselt mõõta. Muid hooldus- ja remondikuludid kajastatakse kuluna nende toimumise momendil.

Amortisatsiooni arvestamisel kasutatakse lineaarset meetodit. Amortisatsioonimäär määratakse igale põhivara objektile eraldi, sõltuvalt selle kasulikust tööeast. Olulise lõppväärtusega varaobjektide puhul amortiseeritakse kasuliku eluea jooksul kulusse ainult soetusmaksumuse ja lõppväärtuse vahelist amortiseeritavat osa. Juhul, kui vara lõppväärtus ületab tema bilansilist jääkmaksumust, lõpetatakse vara amortiseerimine. Juhul kui materiaalse põhivara objekt koosneb üksteisest eristatavatest komponentidest, millel on erinevad kasulikud eluead, võetakse need komponendid raamatupidamises arvele eraldi varaobjektidena ning määratakse ka vastavalt nende kasulikule elueale eraldi amortisatsiooninormid.

Piiramata kasutuseaga objekte nagu maa ei amortiseerita.

Amortisatsiooni arvestamist alustatakse hetkest, mil vara on kasutatav vastavalt juhtkonna poolt plaanitud eesmärgil ning lõpetatakse kui lõppväärtus ületab bilansilist jääkmaksumust, vara lõpliku eemaldamiseni kasutusest. Igal aruandekuupäeval hinnatakse kasutatavate amortisatsioonimäärade, amortisatsioonimeetodi ning lõppväärtuse põhjendatust.

Juhul kui põhivara kaetav väärtus (s.o kõrgem kahest järgnevast näitajast: vara neto müügihind või vara kasutusväärtus) on väiksem tema

bilansilisest jääkmaksumusest, on materiaalse põhivara objektid alla hinnatud nende kaetavale väärtusele.

Põhivarade arvelevõtmise alampiir 2000

Kasulik eluiga põhivara gruppide lõikes (aastates)

Põhivara grupi nimi	Kasulik eluiga
Ehitised	20
Masinaid ja seadmed	4
Muu materiaalsed põhivarad	4
Immateriaalne põhivara	4

Amortiseeritavate varade puhul hinnatakse vara väärtuse võimalikule langusele viitavate asjaolude esinemist. Selliste asjaolude esinemise korral hinnatakse vara kaetavat väärtust ning võrreldakse seda bilansilise maksumusega.

Väärtuse langusest tekkinud kahjum kajastatakse summas mille võrra vara bilansiline maksumus ületab selle kaetava väärtuse. Vara kaetav väärtus on vara õiglane väärtus, millest on maha lahutatud müügikulutused, või selle kasutusväärtus, vastavalt sellele, kumb on kõrgem. Vara väärtuse languse hindamise eesmärgil hinnatakse kaetavat väärtust kas üksiku varaobjekti või väikseima võimaliku varade grupi kohta, mille jaoks on võimalik rahavoogusid eristada.

Varade allahindlusi kajastatakse aruandeperioodi kuluna.

Kord alla hinnatud varade puhul hinnatakse igal järgmisel aruandekuupäeval, kas võib olla tõenäoline, et vara kaetav väärtus on vahepeal tõusnud (v.a firmaväärtus, mille allahindlusi ei tühistata). Allahindluse tühistamist kajastatakse aruandeaasta kasumiaruandes põhivara allahindluse kulu vähendamisenä.

Rendid

Kapitalirendina käsitletakse rendilepingut, mille puhul kõik olulised vara omandiga seonduvad riskid ja hüved kanduvad üle rentnikule.

Muud rendilepingud kajastatakse kasutusrendina.

Kapitalirenti kajastatakse bilansis vara ja kohustisena renditud vara õiglase väärtuse summas või rendimaksede miinimumsumma nüüdisväärtuses, juhul kui see on madalam. Rendimaksed jaotatakse finantskuluks (intressikulu) ja kohustise jääkväärtuse vähendamiseks. Finantskulud jaotatakse rendiperioodile arvestusega, et intressimäär on igal ajahetkel kohustise jääkväärtuse suhtes sama. Kapitalirendi tingimustel renditud varad amortiseeritakse sarnaselt omandatud põhivaraga, kusjuures amortisatsiooniperioodiks on vara eeldatav kasulik tööiga või rendisuhte kehtivuse periood, olenevalt sellest, kumb on lühem. Kapitalirendi lepingute sõlmimisega otseselt kaasnevad rentniku poolt kantavad esmased otsekulutused kajastatakse renditava vara soetusmaksumuse koosseisus.

Kasutusrendimaksed kajastatakse rendiperioodi jooksul lineaarselt kasumiaruandes kuluna.

Kasutusrendi tingimustel väljarenditud vara kajastatakse bilansis tavakorras, analoogselt põhivaraga. Väljarenditavat vara amortiseeritakse lähtudes Sihtsütuses sama tüüpi varade osas rakendatavatest amortiseerimis põhimõtetest. Kasutusrendimaksed kajastatakse rendiperioodi jooksul lineaarselt tuluna. Kasutusrendi lepingute sõlmimisega otseselt kaasnevad esmased kulutused kajastatakse rendileandja bilansis varana (renditava varaga samal kirjel) ja amortiseeritakse kulusse rendiperioodi jooksul proportsionaalselt renditulu kajastamisega.

Finantskohustised

Kõik finantskohustised (võlad hankijatele, võetud laenud, viitvõlad ning muud lühi- ja pikaajalised võlakohustised) võetakse algselt arvele nende soetusmaksumuses, mis sisaldab ka kõiki soetamisega otseselt kaasnevaid kulutusi. Edasine kajastamine toimub korrigeeritud soetusmaksumuse meetodil.

Lühiajaliste finantskohustiste korrigeeritud soetusmaksumus on üldjuhul võrdne nende nominaalväärtusega, mistõttu lühiajalisi finantskohustisi kajastatakse bilansis maksmisele kuuluvas summas. Pikaajaliste finantskohustiste korrigeeritud soetusmaksumuse arvestamiseks võetakse nad algselt arvele saadud tasu õiglasest väärtusest (millest on maha arvatud tehingukulutused), arvestades järgnevatel perioodidel kohustistelt intressikulu kasutades sisemise intressimäära meetodit.

Finantskohustis liigitatakse lühiajaliseks, kui selle tasumise tähtaeg on kaheteist kuu jooksul alates aruandekuupäevast; või Sihtasutusel pole tingimusteta õigust kohustise tasumist edasi lükata rohkem kui 12 kuud pärast aruandekuupäeva. Laenukohustisi, mille tagasimakse tähtaeg on 12 kuu jooksul aruandekuupäevast, kuid mis refinantseeritakse pikaajaliseks pärast aruandekuupäeva, kuid enne aastaaruande kinnitamist, kajastatakse lühiajalistena. Samuti kajastatakse lühiajalistena laenukohustisi, mida laenuandjal oli õigus aruandekuupäeval tagasi kutsuda laenulepingus sätestatud tingimuste rikkumise tõttu.

Annetused ja toetused

Tegevuse sihtfinantseerimine kajastatakse tuluna siis, kui

- finantseerimine on laekunud või selle laekumine on praktiliselt kindel
- finantseerimisega seotud sisulised tingimused on täidetud

Sihtfinantseerimisega kaasnevaid võimalikke kohustisi kajastatakse aruandes eraldiste või potentsiaalsete kohustistena.

Varade sihtfinantseerimise korral võetakse sihtfinantseerimise abil soetatud vara bilansis arvele tema soetusmaksumuses.

Vara soetamiseks saadud sihtfinantseerimine kajastatakse tuluna siis, kui

- finantseerimine on laekunud või selle laekumine on praktiliselt kindel
- finantseerimisega seotud sisulised tingimused on täidetud

Mitterahalisel sihtfinantseerimisel võetakse saadud vara bilansis arvele tema õiglases väärtuses. Sihtfinantseerimine, mida saadakse eelmistel perioodidel tekkinud kulude eest või millega ei kaasne täiendavaid tulevikku suunatud tingimusi, kajastatakse tuluna perioodis, millal sihtfinantseerimine aset leidis.

Mittesihtotstarbelised annetused ja toetused kajastatakse tuluna hetkel, mil need on laekunud või nende laekumine on praktiliselt kindel.

Tulud

Tulu kaupade müügist kajastatakse saadud või saadaoleva tasu õiglases väärtuses, võttes arvesse kõiki tehtud allahindlusi ja soodustusi. Tulu kaupade müügist kajastatakse siis, kui kõik olulised omandiga seotud riskid on läinud üle müüjalt ostjale, müügitulu ja tehinguga seotud kulu on usaldusväärselt määratav ning tehingust saadava tasu laekumine on tõenäoline. Tulu teenuse müügist kajastatakse teenuse osutamise järel, või juhul kui teenus osutatakse pikema ajaperioodi jooksul, siis lähtudes valmidusastme meetodist.

Kulud

Kulud on kajastatud tekkepõhiselt, tulude ja kulude vastavuse printsiibist lähtudes.

Seotud osapooled

SA Eestimaa Looduse Fond aastaaruande koostamisel on loetud seotud osapoolteks:

- a. tütarettevõtja;
- b. juhatuse ja nõukogu liikmed;
- c. eespool loetletud isikute lähedasi pereliikmeid ja nende poolt kontrollitavaid või nende olulise mõju all olevaid ettevõtteid

Rahavoogude aruanne on koostatud kaudmeetodil - põhitegevuse rahavoogude leidmisel on korrigeeritud põhitegevuse tulemit, elimineerides mitterahaliste tehingute mõju ja põhitegevusega seotud käibevarade ning lühiajaliste kohustiste saldode muutused.

Sihtasutuse põhitegevuse rahavooks loetakse tema põhikirjaliste eesmärkide teostamise käigus tekkinud rahavoogu.

Raamatupidamise aastaaruandes kajastuvad olulised varade ja kohustiste hindamist mõjutavad asjaolud, mis ilmsid aruandekuupäeva ja aruande koostamise kuupäeva vahemikul, kuid on seotud aruandeperioodil või varasematel perioodidel toimunud tehingutega.

Lisa 2 Raha
(eurodes)

	31.12.2024	31.12.2023
PayPal konto	39	0
Sularaha kassas	2 553	79
Arvelduskontod	409 215	345 843
Kuni 3-kuulised tähtajalised hoiused	100 000	0
Kokku raha	511 807	345 922

Raha arvelduskontodel sisaldab ettemakseid sihtfinantseeritavates projektides kasutamiseks perioodil 2025.

Lisa 3 Lühiajalised finantsinvesteeringud (eurodes)

		Kokku
	Muud	
Soetamine	488 000	488 000
31.12.2023	488 000	488 000
Soetamine	450 000	450 000
Müük müügihinnas või lunastamine	-488 000	-488 000
31.12.2024	450 000	450 000

Muu lühiajalise finantsinvesteeringuna on kajastatud tähtajalised hoiused, mille lepingud lõppevad aprillis-mais 2025. Tähtajalistel hoiustel hoitakse rahastajate ettemakseid sihtfinantseeritavates projektides kasutamiseks perioodil 2025-2026.

Lisa 4 Nõuded ja ettemaksed (eurodes)

	31.12.2024	12 kuu jooksul	Lisa nr
Nõuded ostjate vastu	15 358	15 358	
Ostjatelt laekumata arved	15 358	15 358	
Muud nõuded	3 334	3 334	
Intressinõuded	3 334	3 334	
Ettemaksed	3 431	3 431	
Tulevaste perioodide kulud	3 431	3 431	
Sihtfinantseerimise nõuded	159 090	159 090	13
Kokku nõuded ja ettemaksed	181 213	181 213	
	31.12.2023	12 kuu jooksul	Lisa nr
Nõuded ostjate vastu	14 717	14 717	
Ostjatelt laekumata arved	14 717	14 717	
Maksude ettemaksed ja tagasinõuded	225	225	5
Muud nõuded	10 802	10 802	
Intressinõuded	10 802	10 802	
Ettemaksed	3 755	3 755	
Tulevaste perioodide kulud	3 755	3 755	
Sihtfinantseerimise nõuded	306 150	306 150	13
Kokku nõuded ja ettemaksed	335 649	335 649	

31.12.2024 seisuga on tulevaste perioodide kuluna kajastatud ettemaksed bürooruumide rendi ning järgneva aruandeperioodi kindlustuse, terviseedenduse ja perioodika kulude eest. Sihtfinantseerimise nõuetena on kajastatud nõuded aruandeaastal tehtud projektide kulude eest, vt lisa 13.

Lisa 5 Maksude ettemaksed ja maksuvõlad
(eurodes)

	31.12.2024		31.12.2023	
	Ettemaks	Maksuvõlg	Ettemaks	Maksuvõlg
Käibemaks	0	1 579	0	11 455
Üksikisiku tulumaks	0	18 758	0	17 207
Erisoodustuse tulumaks	0	91	0	-671
Sotsiaalmaks	0	33 578	0	31 522
Kohustuslik kogumispension	0	1 519	0	1 472
Töötuskindlustusmaksed	0	2 185	0	2 153
Ettemaksukonto jääk	0		225	
Kokku maksude ettemaksed ja maksuvõlad	0	57 710	225	63 138

Vt lisad 4 ja 11.

Lisa 6 Tütarettevõtjate aktsiad ja osad
(eurodes)

Tütarettevõtjate aktsiad ja osad, üldine informatsioon					
Tütarettevõtja registrikood	Tütarettevõtja nimetus	Asukohamaa	Põhitegevusala	Osaluse määr (%)	
				31.12.2023	31.12.2024
11043521	ELF Ring OÜ	Eesti	keskkonnakonsultatsioonid	100	100

Tütarettevõtjate aktsiad ja osad, detailne informatsioon:			
Tütarettevõtja nimetus	31.12.2023	Kasum(kahjum) kapitaliosaluse meetodil	31.12.2024
ELF Ring OÜ	11 037	-18	11 019
Kokku tütarettevõtjate aktsiad ja osad, eelmise perioodi lõpus	11 037	-18	11 019

Lisa 7 Kinnisvarainvesteeringud

(eurodes)

Soetusmaksumuse meetod			
			Kokku
	Maa	Ehitised	
31.12.2022			
Soetusmaksumus	856	52 852	53 708
Akumuleeritud kulum	0	-35 997	-35 997
Jääkmaksumus	856	16 855	17 711
Amortisatsioonikulu	0	-1 056	-1 056
31.12.2023			
Soetusmaksumus	856	52 852	53 708
Akumuleeritud kulum	0	-37 053	-37 053
Jääkmaksumus	856	15 799	16 655
Amortisatsioonikulu	0	-1 056	-1 056
31.12.2024			
Soetusmaksumus	856	52 852	53 708
Akumuleeritud kulum	0	-38 109	-38 109
Jääkmaksumus	856	14 743	15 599

	2024	2023
Kinnisvarainvesteeringutelt teenitud renditulu	27 266	26 836
Kinnisvarainvesteeringute otsesed haldamiskulud	-733	-275

Kinnisvarainvesteeringuna on kajastatud ELF-ile kuuluvad bürooruumid Tartus. Alates veebruarist 2009 oli sõlmitud kinnisvara üürile andmise leping tähtajaga 31.jaanuar 2024. Alates 01.veebruar 2024 on sõlmitud bürooruumide üürimiseks leping tähtajaga 31. jaanuar 2034. Vt. lisa 9 ja 15.

Lisa 8 Materiaalsed põhivarad

(eurodes)

							Kokku
	Maa	Ehitised			Masinad ja seadmed	Muud materiaalsed põhivarad	
			Transpordivahendid	Muud masinad ja seadmed			
31.12.2022							
Soetusmaksumus	5 641	32 498	104 302	29 789	134 091	106 484	278 714
Akumuleeritud kulum	0	-13 729	-93 764	-28 772	-122 536	-36 325	-172 590
Jääkmaksumus	5 641	18 769	10 538	1 017	11 555	70 159	106 124
Amortisatsioonikulu	0	-648	-10 168	-77	-10 245	-26 614	-37 507
31.12.2023							
Soetusmaksumus	5 641	32 498	104 302	29 789	134 091	106 484	278 714
Akumuleeritud kulum	0	-14 377	-103 932	-28 849	-132 781	-62 939	-210 097
Jääkmaksumus	5 641	18 121	370	940	1 310	43 545	68 617
Amortisatsioonikulu	0	-649	-120	0	-120	-25 273	-26 042
31.12.2024							
Soetusmaksumus	5 641	32 498	104 302	29 789	134 091	106 484	278 714
Akumuleeritud kulum	0	-15 026	-104 052	-28 849	-132 901	-88 212	-236 139
Jääkmaksumus	5 641	17 472	250	940	1 190	18 272	42 575

2023. ja 2024. aastal põhivara investeringuid ega müüke ei toimunud.

Lisa 9 Kasutusrent

(eurodes)

Aruandekohustuslane kui rendileandja

	2024	2023	Lisa nr
Kasutusrenditul	33 320	34 262	15
Rendile või üürile antud varade bilansiline jääkmaksumus			
Kinnisvarainvesteeringud	15 599	15 799	
Kokku	15 599	15 799	

Kasutusrendituluna 2024. aastal on kajastatud:
kinnisvarainvesteeringult teenitud renditulu 27 266 eurot ja ELFi sõidukite väljarent 6 054 eurot.
Kasutusrendituluna 2023. aastal on kajastatud:
kinnisvarainvesteeringult teenitud renditulu 26 836 eurot ja ELFi sõidukite väljarent 7 426 eurot.

Aruandekohustuslane kui rentnik

	2024	2023	Lisa nr
Kasutusrendikulu	38 393	39 110	16,17

Kasutusrendikuluna on kajastatud bürooruumide, bürootehnika, raamatupidamistarkvarade ja dokumendihaldustarkvara rendikulud.

Lisa 10 Laenukohustised
(eurodes)

	31.12.2024	Jaotus järelejäänud tähtaja järgi			Intressimäär	Alusvaluuta	Lõpptähtaeg
		12 kuu jooksul	1 - 5 aasta jooksul	üle 5 aasta			
Pikaajalised laenud							
STIFTELSEN VARLDSNATURFONDEN WWF	64 185	0	64 185	0	3.3%	EUR	28.08.2027
STIFTELSEN VARLDSNATURFONDEN WWF	56 383	0	56 383	0	3.3%	EUR	18.12.2027
Pikaajalised laenud kokku	120 568	0	120 568	0			
Laenukohustised kokku	120 568	0	120 568	0			

	31.12.2023	Jaotus järelejäänud tähtaja järgi			Intressimäär	Alusvaluuta	Lõpptähtaeg
		12 kuu jooksul	1 - 5 aasta jooksul	üle 5 aasta			
Lühiajalised laenud							
Liisinguleping L19106277	11 944	11 944			2.45%+ 3 kuu eribor	EUR	05.06.2024
Lühiajalised laenud kokku	11 944	11 944					
Laenukohustised kokku	11 944	11 944	0	0			

05.06.2024 lõppenud liisingulepingu raames osteti 2019 aastal väikebuss Volkswagen Transporter.
2024 jooksul on sõlmitud 36 kuuline laenuleping WWF Rootsi allorganisatsiooniga. Antud lepingu raames rahastatakse BaltCop projekti läbiviimise kulusid, mis hiljem tasaarveldatakse laenuandja poolt pearahastajale esitatavate nõuetega. Laen on saadud intressimääraga 0%-ga ja diskonteeritud 3,3% määraga. Kokku saadi aruandeaastal laenu summas 132 047 eurot. Diskonteerimisest saadi aruandeaastal intressitulu summas 12 255 eurot ja arvestati intressikulu summas 776 eurot.

Lisa 11 Võlad ja ettemaksed

(eurodes)

	31.12.2024	12 kuu jooksul	Lisa nr
Võlad tarnijatele	6 769	6 769	
Võlad töövõtjatele	43 946	43 946	11
Maksuvõlad	57 710	57 710	5
Kokku võlad ja ettemaksed	108 425	108 425	
	31.12.2023	12 kuu jooksul	Lisa nr
Võlad tarnijatele	16 427	16 427	
Võlad töövõtjatele	44 925	44 925	11
Maksuvõlad	63 138	63 138	5
Saadud ettemaksed	62	62	
Tulevaste perioodide tulud	62	62	
Kokku võlad ja ettemaksed	124 552	124 552	

Lisa 12 Võlad töövõtjatele

(eurodes)

	31.12.2024	31.12.2023	Lisa nr
Töötasude kohustis	38 755	37 083	
Puhkusetasude kohustis	4 746	7 724	
Töötajate nõuded kulude eest	445	118	
Kokku võlad töövõtjatele	43 946	44 925	11

Töötasude kohustisena on kajastatud detsembri eest arvestatud tasud, mis kuulusid väljamaksmisele järgmise aasta jaanuaris. Puhkusetasude kohustis on arvestatud kasutamata puhkusepäevade inventuuri alusel.

Lisa 13 Sihtotstarbelised tasud, annetused ja toetused

(eurodes)

	31.12.2022		Laekunud	Tagasi makstud	Kajastatud tulemiaruan-des	31.12.2023	
	Nõuded	Kohustised				Nõuded	Kohustised
Sihtfinantseerimine tegevuskuludeks							
Euroopa Liidu toetused (LIFE)	29 573	98 260	39 529	0	120 006	42 372	30 582
Keskkonnainvesteeringute Keskus	1 039	4 840	84 008	8 638	102 963	12 644	6 127
World Wilde Fund for Nature	6 282	0	24 773	928	19 330	5 278	5 367
Svenska Postkodstifelsen	0	22 096	0	0	480	0	21 616
Sigrid Rausing Trust	0	122 819	133 289	-1 115	181 295	0	73 698
EKO Sihtkapital	5 428	0	35 194	0	29 766	0	0
Aktiivsete Kodanike Fond	6 235	4 906	16 603	-368	16 634	1 728	0
Muud riiklikud toetused	0	0	38 000	-1 955	56 045	20 000	0
Euroopa Liidu muud fondid	7 430	854 418	301 859	-1 593	504 954	24 128	666 428
Muud fondid välismaa	13 421	24 535	18 805	308	85 844	200 000	144 383
Sihtotstarbelised annetused	0	20 474	43 075	-2 115	42 205	0	19 229
Kokku sihtfinantseerimine tegevuskuludeks	69 408	1 152 348	735 135	2 728	1 159 522	306 150	967 430
Kokku sihtotstarbelised tasud, annetused ja toetused	69 408	1 152 348	735 135	2 728	1 159 522	306 150	967 430

	31.12.2023		Laekunud	Tagasi makstud	Kajastatud tulemiaruan-des	31.12.2024	
	Nõuded	Kohustised				Nõuded	Kohustised
Sihtfinantseerimine tegevuskuludeks							
Euroopa Liidu toetused (LIFE)	42 372	30 582	152 377	15 263	132 733	18 878	41 996
Keskkonnainvesteeringute Keskus	12 644	6 127	171 549	-4 376	195 150	25 741	0
World Wilde Fund for Nature	5 278	5 367	57 369	0	72 147	22 996	8 308
Svenska Postkodstifelsen	0	21 616	0	0	0	0	21 616
Sigrid Rausing Trust	0	73 698	90 123	-1 945	77 274	0	84 602
EKO Sihtkapital	0	0	11 321	-64	11 257	0	0
Aktiivsete Kodanike Fond	1 728	0	3 265	0	1 537	0	0
Muud riiklikud toetused	20 000	0	45 080	0	25 080	0	0
Euroopa Liidu muud fondid	24 128	666 428	291 294	16 956	520 006	90 475	521 018
Muud projektid	200 000	144 383	306 800	4 376	104 946	1 000	142 861
Sihtotstarbelised annetused	0	19 229	45 715	0	46 730	0	18 213
Kokku sihtfinantseerimine tegevuskuludeks	306 150	967 430	1 174 893	30 210	1 186 860	159 090	838 614
Kokku sihtotstarbelised tasud, annetused ja toetused	306 150	967 430	1 174 893	30 210	1 186 860	159 090	838 614

Veerus "Tagasi makstud" on kajastud projektipartneritele edasi makstud summad nende poolt tehtud kulude eest projektides ja lisaks aruandeaastal erinevate projektide vahel ümberkantud summad.

Kohustis seisuga 31.12.2023 jaotub lühiajaliseks summas 670 908 eurot ja pikaajaliseks summas 296 522 eurot.

Kohustis seisuga 31.12.2024 jaotub lühiajaliseks summas 831 469 eurot ja pikaajaliseks summas 7 145 eurot.

Vt lisad 4 ja 14.

Lisa 14 Annetused ja toetused

(eurodes)

	2024	2023	Lisa nr
Sihtfinantseerimine tegevuskuludeks	1 186 860	1 159 522	13
Mittesihtotsatabelised annetused ja toetused	58 019	60 763	
Kokku annetused ja toetused	1 244 879	1 220 285	

Lisa 15 Tulu ettevõtlusest

(eurodes)

	2024	2023	Lisa nr
Looduskaitsetised ekspertiisid	24 830	72 364	
Looduskaitsetised talgureisid	14 648	22 157	
Ruumide rendilaendmine	27 266	26 836	7,9
Sõidukite rendileandmine	6 054	7 426	9
Kaupade müük	171	1 606	
Reklaamilepingud	29 071	23 025	
Muud teenused	1 256	350	
Kokku tulu ettevõtlusest	103 296	153 764	

Lisa 16 Sihtotstarbeliselt finantseeritud projektide otsesed kulud

(eurodes)

	2024	2023	Lisa nr
Transpordikulud	21 620	16 702	
Üür ja rent	36 527	30 977	9
Mitmesugused bürookulud	10 699	11 920	
Lähetuskulud	20 660	19 956	
Koolituskulud	1 608	2 043	
Tööjõukulud	739 466	679 624	18
Sisseostetud tööd ja teenused	119 734	54 844	
Kommunikatsioon, trükised	34 438	48 752	
Sotsiaalmeedia, koduleht, reklaam	32 684	86 110	
Seminaride, koolituste korraldamine	98 106	121 409	
Töövahendid	14 183	15 136	
Sidekulud	3 037	2 924	
Juriidilised kulud	5 333	2 402	
Makstud stipendiumid	1 000	2 000	
Muud	37 620	10 794	
Kokku sihtotstarbeliselt finantseeritud projektide otsesed kulud	1 176 715	1 105 593	

2023. aastal on kodulehtede kulude all sh kajastatud alljärgnevad sihtfinantseeritavad kulud kodulehtedele:

- ELF uue kodulehekülje valmistamiseks summas 37 523 eurot;
- kliimamuutused.ee kodulehekülje valmistamiseks summas 9 755 eurot;
- toidufoor.ee kodulehekülje valmistamiseks summas 7 306 eurot.

2023. aastal on sotsiaalmeedia kulude all sh kajastatud alljärgnevad sihtfinantseeritavad sotsiaalmeedia kulud:

- WWF poolt rahastatud projekti EAT4CHANGE projekti raames kestliku toidu teemalised teavitused summas 10 270 eurot.

2024. aastal on kodulehtede kulude all sh kajastatud alljärgnevad sihtfinantseeritavad kulud kodulehtedele:

- ELF uue kodulehekülje valmistamiseks summas 4 747 eurot;
- toidufoor.ee kodulehekülje valmistamiseks summas 7 507 eurot.

2024. aastal on sotsiaalmeedia kulude all sh kajastatud alljärgnevad sihtfinantseeritavad sotsiaalmeedia kulud:

- WWF poolt rahastatud projekti EAT4CHANGE projekti raames kestliku toidu teemalised teavitused summas 7 027 eurot;
- Sigrid Rausing Fond poolt rahastatud looduskaitse sotsiaalmeediakampaaniad summas 2 712 eurot.

Lisa 17 Mitmesugused tegevuskulud

(eurodes)

	2024	2023	Lisa nr
Üür ja rent	1 866	8 133	9
Mitmesugused bürookulud	4 420	2 563	
Lähetuskulud	252	737	
Koolituskulud	43	0	
Riiklikud ja kohalikud maksud	33	34	
Koduleht, sotsiaalmeedia, reklaam	9 433	14 597	
Meediamonitoring	1 554	2 339	
Perioodika	2 431	1 743	
Infomaterjalid, töövahendid	2 124	2 490	
Üritused, koosolekud	10 756	10 071	
Müügikaubad	148	920	
Kulud transpordivahenditele ja kütus	19 172	15 782	
Sidekulud	1 091	826	
Terviseedendus, töökaitse	3 611	3 101	
Teaduspargi 9 kulud	732	275	
Panga teenustasud	228	325	
Liikmemaksud	120	2 679	
Ekspertide teenused	25 012	14 975	
Muud	5 140	10 847	
Kokku mitmesugused tegevuskulud	88 166	92 437	

Mitmesuguste tegevuskuludena on kajastatud üldvahendite ja tasuliste teenuste osutamisel tehtud kulud.

Lisa 18 Tööjõukulud

(eurodes)

	2024	2023	Lisa nr
Palgakulu	641 558	610 506	
Sotsiaalmaksud	213 814	203 724	
Erisoodustused	2 391	3 869	
Kokku tööjõukulud	857 763	818 099	
Sellest kajastatud sihtotstarbeliselt finantseeritud projektide otsese kuluna	739 466	679 624	16
Töötajate keskmine arv taandatuna täistööajale	22	24	

Tööjõukuludesse on arvestatud ka töövõtulepingute ja juhatuse liikme lepingute alusel makstud tasud.
2024. aastal maksti töövõtulepingute alusel koos maksudega 29 476 eurot.
2023. aastal maksti töövõtulepingute alusel koos maksudega 44 856 eurot.
Juhatusele makstud tasud on kajastatud lisas 19.

Lisa 19 Seotud osapooled
(eurodes)

OSTETUD	2024	2023
	Teenused	Teenused
Tegev- ja kõrgem juhtkond ning olulise osalusega eraisikust omanikud ning nende valitseva või olulise mõju all olevad ettevõtjad	3 994	9 233
Kokku ostetud	3 994	9 233

Tegev- ja kõrgemale juhtkonnale arvestatud tasud ja muud olulised soodustused		
	2024	2023
Arvestatud tasu	127 099	117 428

Tegevjuhtkonna tasudena on arvestatud juhatuse liikmetele töölepingute ja juhatuse liikme lepingute alusel makstud tasud.
Nõukogu liikmetele juhtimise teenuse eest tasusid ei arvestatud ega muid soodustusi ei antud.
2024. aastal on ostetud keskkonnaalaseid õigusabi teenuseid Sihtasutuselt Keskkonnaõiguse Keskus summas 3 514 eurot. MTÜ-lt Metsküla kool renditi ruume summas 480 eurot.
2023. aastal on ostetud keskkonnaalaseid õigusabi teenuseid Sihtasutuselt Keskkonnaõiguse Keskus summas 8 289 eurot. OÜ-lt Elurikkuse Agentuur telliti koolitusi summas 800 eurot. MTÜ-lt Matsalu Loodusfilmide Festival soetati festivalipileteid summas 144 eurot.

Aruande digitaalallkirjad

Aruande lõpetamise kuupäev on: 12.05.2025

Sihtasutus Eestimaa Looduse Fond (registrikood: 90001457) 01.01.2024 - 31.12.2024 majandusaasta aruande andmete õigsust on digitaalselt kinnitanud:

Allkirjastaja nimi	Allkirjastaja roll	Allkirja andmise aeg
AIKI AVI	Juhatuse liige	12.05.2025
SILVIA LOTMAN	Juhatuse liige	12.05.2025
TARMO TÜÜR	Juhatuse liige	12.05.2025
JOONAS PLAAN	Juhatuse liige	12.05.2025

SÕLTUMATU VANDEAUDIITORI ARUANNE

Sihtasutus Eestimaa Looduse Fond nõukogule

Arvamus

Oleme auditeerinud Sihtasutus Eestimaa Looduse Fond (ettevõtte) raamatupidamise aastaaruannet, mis sisaldab bilanssi seisuga 31.12.2024 ning tulemiaruanne, rahavoogude aruannet ja netovara muutuste aruannet eeltoodud kuupäeval lõppenud aasta kohta ja raamatupidamise aastaaruande lisasid, sealhulgas märkimisväärsete arvestuspõhimõtete kokkuvõtet.

Meie arvates kajastab kaasnev raamatupidamise aastaaruanne kõigis olulistes osades õiglaselt ettevõtte finantsseisundit seisuga 31.12.2024 ning sellel kuupäeval lõppenud aasta finantstulemust ja rahavoogusid kooskõlas Eesti finantsaruandluse standardiga.

Arvamuse alus

Viisime auditi läbi kooskõlas rahvusvaheliste auditeerimise standarditega (Eesti). Meie kohustusi vastavalt nendele standarditele kirjeldatakse täiendavalt meie aruande osas „Vandeauditori kohustused seoses raamatupidamise aastaaruande auditiga”. Me oleme ettevõttest sõltumatud kooskõlas kutseliste arvestuseksperptide eetikakoodeksiga (Eesti) (sh sõltumatuse standardid), ja oleme täitnud oma muud eetikaalased kohustused vastavalt nendele nõuetele. Me usume, et auditi tõendusmaterjal, mille oleme hankinud, on piisav ja asjakohane aluse andmiseks meie arvamusele.

Muu informatsioon

Juhtkond vastutab muu informatsiooni eest. Muu informatsioon hõlmab tegevusaruannet, kuid ei hõlma raamatupidamise aastaaruannet ega meie vandeauditori aruannet. Meie arvamus raamatupidamise aastaaruande kohta ei hõlma muud informatsiooni ja me ei tee selle kohta mingis vormis kindlustandvat järeldust.

Seoses meie raamatupidamise aastaaruande auditiga on meie kohustus lugeda muud informatsiooni ja kaaluda seda tehes, kas muu informatsioon lahkneb oluliselt raamatupidamise aastaaruandest või meie poolt auditi käigus saadud teadmistest või tundub muul viisil olevat oluliselt väärkajastatud.

Kui me teeme tehtud töö põhjal järelduse, et muu informatsioon on oluliselt väärkajastatud, oleme kohustatud sellest faktist aru andma. Meil ei ole sellega seoses millegi kohta aru anda.

Juhtkonna ja nende, kelle ülesandeks on valitsemine, kohustused seoses raamatupidamise aastaaruandega

Juhtkond vastutab raamatupidamise aastaaruande koostamise ja õiglase esitamise eest kooskõlas Eesti finantsaruandluse standardiga ja sellise sisekontrolli eest, nagu juhtkond peab vajalikuks, et võimaldada kas pettusest või veast tulenevate oluliste väärkajastamisteta raamatupidamise aastaaruande koostamist.

Raamatupidamise aastaaruande koostamisel on juhtkond kohustatud hindama ettevõtte suutlikkust jätkata jätkuvalt tegutsevana, esitama infot, kui see on asjakohane, tegevuse jätkuvusega seotud asjaolude kohta ja kasutama tegevuse jätkuvuse arvestuse alusprintsipi, välja arvatud juhul, kui juhtkond kavatseb kas ettevõtte likvideerida või tegevuse lõpetada või tal puudub sellele realistlik alternatiiv.

Need, kelle ülesandeks on valitsemine, vastutavad ettevõtte raamatupidamise aruandlusprotsessi üle järelevalve teostamise eest.

Vandeauditori kohustused seoses raamatupidamise aastaaruande auditiga

Meie eesmärk on saada põhjendatud kindlus selle kohta, kas raamatupidamise aastaaruanne tervikuna on kas pettusest või veast tulenevate oluliste väärkajastamisteta, ja anda välja vandeauditori aruanne, mis sisaldab meie arvamus. Põhjendatud kindlus on kõrgetasemeline kindlus, kuid see ei taga, et olulise väärkajastamise eksisteerimisel see kooskõlas rahvusvaheliste auditeerimise standarditega (Eesti) läbiviidud auditi käigus alati avastatakse. Väärkajastamised võivad tuleneda pettusest või veast ja neid peetakse oluliseks siis, kui võib põhjendatult eeldada, et need võivad üksikult või koos mõjutada majanduslikke otsuseid, mida kasutajad raamatupidamise aastaaruande alusel teevad.

Kasutame auditeerides vastavalt rahvusvaheliste auditeerimise standarditele (Eesti) kutsealast otsustust ja säilitame kutsealase skeptitsismi kogu auditi käigus. Me teeme ka järgmist:

- teeme kindlaks ja hindame raamatupidamise aastaaruande kas pettusest või veast tuleneva olulise väärkajastamise riskid, kavandame ja teostame auditiprotseduuri vastuseks nendele riskidele ning hangime piisava ja asjakohase auditi tõendusmaterjali, mis on aluseks meie arvamusele. Pettusest tuleneva olulise väärkajastamise mitteavastamise risk on suurem kui veast tuleneva väärkajastamise puhul, sest pettus võib tähendada salakokkulepet, võltsimist, info esitamata jätmist, vääresitiste tegemist või sisekontrolli eiramist;
- omandame arusaamise auditi puhul asjassepuutuvast sisekontrollist, et kavandada nendes tingimustes asjakohaseid auditiprotseduure, kuid mitte arvamus avaldamiseks ettevõtte sisekontrolli tulemuslikkuse kohta;
- hindame kasutatud arvestuspõhimõtete asjakohasust ning juhtkonna arvestushinnangute ja nendega seoses avalikustatud info põhjendatust;

- teeme järelduse juhtkonna poolt tegevuse jätkuvuse arvestuse alusprintsipi kasutamise asjakohasuse kohta ja saadud auditi tõendusmaterjali põhjal selle kohta, kas esineb olulist ebakindlust sündmuste või tingimuste suhtes, mis võivad tekitada märkimisväärset kahtlust ettevõtte suutlikkuses jätkata jätkuvalt tegutsevana. Kui me teeme järelduse, et eksisteerib oluline ebakindlus, oleme kohustatud juhtima vandeaudiitori aruandes tähelepanu raamatupidamise aastaaruandes selle kohta avalikustatud infole või kui avalikustatud info on ebapiisav, siis modifitseerima oma arvamust. Meie järeldused põhinevad vandeaudiitori aruande kuupäevani saadud auditi tõendusmaterjalil. Tulevased sündmused või tingimused võivad siiski kahjustada ettevõtte suutlikkust jätkata jätkuvalt tegutsevana;
- hindame raamatupidamise aastaaruande üldist esitusviisi, struktuuri ja sisu, sealhulgas avalikustatud informatsiooni, ning seda, kas raamatupidamise aastaaruanne esitab aluseks olevaid tehinguid ja sündmusi viisil, millega saavutatakse õiglane esitusviis.

Me vahetame nendega, kelle ülesandeks on valitsemine, infot muu hulgas auditi planeeritud ulatuse ja ajastuse ning märkimisväärsete auditi tähelepanekute kohta, sealhulgas mis tahes sisekontrolli märkimisväärsete puuduste kohta, mille oleme tuvastanud auditi käigus.

/digitaalselt allkirjastatud/

Mai Rostok

Vandeaudiitori number 578

Audiitorbüroo Rostok & Kärt OÜ

Audiitorettevõtja tegevusloa number 258

Mäe tn 9, Kiili alev, Kiili vald, Harju maakond, 75401

12.05.2025

Audiitorite digitaalallkirjad

Sihtasutus Eestimaa Looduse Fond (registrikood: 90001457) 01.01.2024 - 31.12.2024 majandusaasta aruandele lisatud audiitori aruande on digitaalselt allkirjastanud:

Allkirjastaja nimi	Allkirjastaja roll	Allkirja andmise aeg
MAILI ROSTOK	Vandeaudiitor	12.05.2025

Tegevusalad

Tegevusala	EMTAK kood	EMTAK versioon	Põhitegevusala
Keskkonna- ja looduskaitseühendused	94996	EMTAK 2025	Jah